

XVI KRAJOWA KONFERENCJA PSZCZELARSKA

Tłumy na XVI Krajowej Konferencji Pszczelarskiej w Częstochowie!

Tegoroczna XVI Krajowa Konferencja Pszczelarska w Częstochowie na którą w dniu 6 XII 2010 r. przyjechali pszczelarze z całej Polski - zgromadziła 365 osób. Choć mury ŚODR są zawsze gościnne, to w ostatnich latach sala konferencyjna Ośrodka przeznaczona dla 170 osób, nie mogła już pomieścić wszystkich chętnych.

Miejscem konferencji była Jasna Góra, a organizatorem konferencji był Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie we współpracy z Polskim Związkiem Pszczelarskim w Warszawie oraz Regionalnym Związkiem Pszczelarzy w Częstochowie. Wzorem lat ubiegłych wszyscy uczestnicy otrzymali bezpłatne materiały konferencyjne.

Zaproszonych gości i wszystkich uczestników serdecznie powitała Pani Ewa Nowak – Dyrektor Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.

Następnie przemawiał Pan Tadeusz Sabat - Prezydent Polskiego Związku Pszczelarskiego

Pani Ewa Nowak – Dyrektor SODR otrzymała z rąk Pana Tadeusza Sabata - Prezydenta Polskiego Związku Pszczelarskiego medal im. Ks. Dr Jana Dzierżona.

Tematem konferencji był „**Wpływ środowiska na stan zdrowotny**

i bezpieczeństwo pszczół”. Zaproszeni goście podkreślali w swoich wystąpieniach, iż w ostatnich latach obserwuje się masowe upadki rodzin pszczelich na które składa się cały kompleks przyczyn środowiskowych. Systematycznie zmniejsza się bioróżnorodność pszczół, nie ma zmienności genetycznej, warzone towarzyszą choroby wirusowe, występuje nosema ceranea. Także prowadzenie pasiek przez pszczelarzy staje się coraz trudniejsze, wymaga znajomości i połączenia wielu różnych aspektów hodowli, bo to pszczelarz ma decydujący wpływ na życie pszczół.

Pani dr Małgorzata Bieńkowska z Zakładu Hodowli Pszczół, Oddział Pszczelnictwa ISiK w Puławach mówiła, iż podjęto niedawno wspólne, międzynarodowe badania, które mają na celu opracowanie testu żywotności pszczół w różnych warunkach klimatycznych Europy.

Pan dr Zbigniew Kołtowski z Zakładu Zapyłania Roślin, Oddział Pszczelnictwa IS i K w Puławach przedstawił zagrożenia, jakie w dobie obecnej występują ze strony bazy pożytkowej. Omówił kwestię zatrucia środkami ochrony roślin, roślin modyfikowanych genetycznie,

zatruciu alimentarnych, jakimi są: toksykoza pyłkowa, zatrucie nektarem oraz toksykoza spadziowa.

Pan dr hab. Paweł Chorbiński prof. UP we Wrocławiu, Pracownia Chorób Owadów Użytkowych, Wydział Medycyny Weterynaryjnej omawiając kompleksowo zagadnienie ginienia pszczoł stwierdził, że za przyczynę tego zjawiska uważa się nakładanie się na siebie wielu czynników biotycznych i abiotycznych. Wyjaśnił,

że żaden z tych czynników nie jest w stanie samodzielnie doprowadzić do wystąpienia choroby i dopiero wzajemne ich nałożenie się na siebie powoduje spotęgowanie (tzw. efekt synergistyczny) negatywnego ich wpływu na organizm pszczoł, co manifestuje się objawami chorób w rodzinach pszczelich. Pan profesor mówił również pszczelarzom, jak należy postępować w przypadku podejrzenia zespołu masowego gi-

nięcia pszczoł i jak zapobiegać tym problemom.

Konferencję prowadził Pan Henryk Bacior z Regionalnego Związku Pszczelarzy, Koło Pszczelarzy w Częstochowie.

Tekst i fot.

Barbara Czarnecka

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

DZIEŃ ŚWINI

TRADYCYJNE SPOTKANIE HODOWCÓW I PRODUCENTÓW ŚWIŃ W MIKOŁOWIE

To już VII tradycyjne, zawsze z początkiem grudnia, spotkanie hodowców i producentów świń z woj. śląskiego. Pierwsze miało miejsce 2 grudnia 2004 roku i uczestniczyło w nim aż 68 osób.

W tym roku spotkanie 14 grudnia przybrało nową, charakterystyczną formułę - DNIA ŚWINI i pomimo trudnych warunków pogodowych zgromadziło 47 uczestników.

To coś w rodzaju forum wymiany myśli, doświadczeń ale i praktycznych rozwiązań dotyczących w szerokim rozumieniu chowu i hodowli świń. Patronat nad spotkaniem objął PZHiPTCH Polsus oraz Redakcja czasopisma specjalistycznego „Trzoda Chlewna”.

Zagadnienia merytoryczne seminarium układały się w 4 bloki tematyczne:

- Aspekty weterynaryjne chowu świń.
- Poprawa jakości mięsa wieprzowego poprzez właściwe żywienie.

- Zdrowie, bioasekuracja i warunki środowiskowe w aspekcie efektywności produkcji.
- PQS – Pork Quality System – System Jakości Wieprzowiny.

Omawiana problematyka, a szczególnie temat PQS, wzbudził niezwykle zainteresowanie. Spotkanie było ze wszelkich miar udane i pożyteczne dla wszystkich jego uczestników, a szczególnie dla hodowców świń.

Dzięki sponsorom, którym składamy serdecznie podziękowania, możliwy był poczęstunek, a na zakończenie także ciepły bogracz, przy którym jeszcze długo trwały ożywione dyskusje o problemach chowu świń.

Adam Walasek
Dział Systemów Produkcji
Rolnej, Standardów Jakościowych
i Doświadczalnictwa

GRANICE UPROSZCZEŃ W UPRAWIE ROLI I ROŚLIN

Od szeregu lat stosowaniu uproszczeń w uprawie mechanicznej gleby towarzyszą tendencje wprowadzania uproszczonych zmianowań, a w skrajnych przypadkach uprawa roślin w monokulturze.

Nadmierny udział w strukturze zasiewów dotyczy głównie zbóż, przy czym najczęściej mamy do czynienia nie tylko z nasileniem uprawy zbóż jako grupy roślin, ale ze zdecydowaną przewagą określonych gatunków zbóż. Sytuację często pogarsza fakt, że chodzi tu o gatunki, a także odmiany o większych wymaganiach glebowych, uprawiane na glebach stosunkowo słabych. Problem dotyczy w dużym stopniu pszenicy.

Występujący obecnie w Polsce ponad 70% , a w niektórych rejonach przekraczający 80% udział zbóż w strukturze zasiewów, prowadzi do niekorzystnych zmian ekologicznych (ograniczenie bioróżnorodności) oraz gospodarczych (spadku plonów i pogorszenia ich jakości oraz zwiększenia jednostkowych kosztów produkcji).

Niekorzystne skutki nadmiernego udziału zbóż w strukturze zasiewów to:

- **Ryzyko nasilenia chorób podstawy źdźbła**

Przytaczane w materiałach konferencyjnych informacje na temat szkodliwości chorób podstawy źdźbła dla poszczególnych gatunków zbóż wskazują jednoznacznie, że dominująca w uproszczonych zmianowaniach pszenica jest gatunkiem zarówno najsilniej atakowanym przez wspomniane grzyby chorobotwórcze, jak reagującym najwyższą obniżką plonu na infekcję.

Szkodliwość chorób podstawy źdźbła dla zbóż (wg Kusia)

Gatunek	Podatność	Szkodliwość
Pszenica ozima	+++	+++
Pszenżyto ozime	+++	++
Żyto	++	+
Jęczmień jary	++	+
Owies	-	-

Występowanie szkodników w nasileniu przekraczającym próg szkodliwości ekonomicznej

- **Wzrost zachwaszczenia** (nasilenie zjawiska kompensacji chwastów)

Częsta uprawa zbóż po sobie powoduje zwiększone zachwaszczenie ładu chwastami, o cyklu rozwojowym zbliżonym do rośliny uprawnej (w zbożach ozimych będzie to m.in. miotła zbożowa, przytulia czepna, rumianowate, zaś w zbożach jarych owies głuchy). Równoległe następuje gromadzenie w glebie ogromnych ilości nasion chwastów. Narastanie problemów związanych z zachwaszczeniem zbóż w uproszczonych zmianowaniach zależy w dużym stopniu od kondycji rośliny uprawnej i jej zdolności konkurencyjnej względem chwastów oraz od poziomu ochrony roślin w gospodarstwie.

- **Nagromadzenie toksycznych substancji biologicznie czynnych**

Substancje, określane również jako związki allelopacyjne, gromadzą się w siedliskach, w których często zboża następują po zbożach. Zasadniczą rolę wśród tych substancji odgrywiają związki fenolowe, hamujące rozwój wschodzących roślin. Substancje takie są wytwarzane przez żywe rośliny (samosiewy), a także mogą się tworzyć w resztkach poźniwnych. Zdolność gromadzenia tych związków zależy od gatunku rośliny zbożowej - żyto tworzy je obficie w porównaniu z pszenicą. Młode rośliny charakteryzują się większą aktywnością w tworzeniu związków allelopacyjnych w porównaniu z roślinami starszymi. Najbardziej narażone na toksyczne oddziaływanie omawianej grupy związków są wcześniej siane oziminy. Negatywne skutki nadmiernego udziału zbóż w strukturze zasiewów zaznaczają się szczególnie na glebach lekkich, ulegając dalszemu zaostrzeniu w latach o niekorzystnym przebiegu pogody,

Możliwości ograniczenia następstw częstej uprawy zbóż po sobie daje głównie uprawa i przyorywanie poplonów. Najkorzystniejsze byłyby poplony z roślin motylkowych, które jednak, ze względu na wysoki koszt nasion przegrywają konkurencję z krzyżowymi.

Przyorane międzyplony ścierniskowe mogą obniżyć porażenie zbóż przez choroby podstawy źdźbła nawet o 60%, osłabiać znacznie toksyczne działanie związków allelopacyjnych i redukować zachwaszczenie. Zwyżka plonu pszenicy w wyniku wprowadzenia poplonów względem monokultury może sięgać 69%.

W doborze gatunków zbóż i kolejności ich uprawy na polu ważne jest uwzględnienie ich wrażliwości na następstwo po sobie, mierzone skalą obniżek plonowania w warunkach zaniechania zmianowania.

Dobór przedplonu ma szczególne znaczenie dla zbóż

Gatunek	Redukcja plonu w %
Pszenica ozima	25
Pszenica jara	20
Jęczmień ozimy	10
Jęczmień jary	17
Pszenżyto ozime	18
Żyto	15
Owies	8

ozimych.

Zasadą w stanowiskach o nadmiernym udziale zbóż powinno być zwalczanie chorób podstawy źdźbła, w tym również poprzez stosowanie zapraw przeciwko zgorzeli podstawy źdźbła oraz zwalczanie chwastów w zespole uprawek poźniwnych lub z zastosowaniem glifosatu.

Andrzej Wieczorek

Kierownik Działu Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

WARTO JUŻ MYŚLEĆ O WIOSENNYCH SIEWACH

Wiadomo jak trudny był miniony okres wegetacyjny, natomiast nie wiemy jeszcze jaki będzie przebieg pogody podczas trwającej obecnie zimy i przyszłorocznej wiosny. Z pewnością jednak warto z dużym wyprzedzeniem pomyśleć o wiosennych siewach.

Częstym skutkiem nadmiernych opadów w miesiącach letnich oraz opóźnionych żniw bywa obniżenie jakości materiału siewnego (porażenie ziarniaków przez choroby grzybowe, m.in. fuzariozy i porastanie ziarna). Można więc obawiać się zarówno zmniejszonej podaży kwalifikatów zbóż jarych, jak znacznie podwyższonego ryzyka w przypadku wysiewu nasion o nieznanym parametrach wartości siewnej.

Decyzja dotycząca rodzaju materiału siewnego, jaki wykorzystamy w gospodarstwie do najbliższych siewów powinna być decyzją racjonalną, zapewniającą możliwie najlepszy efekt uprawy. Podjęcie takiej decyzji jest możliwe tylko wtedy, gdy zminimalizujemy ryzyko zagrożeń wynikających z zastosowanie **niewłaściwego materiału siewnego**. Zagadnienia te, w odniesieniu do żyta, omówił bardziej szczegółowo A. Wieczorek (Śląskie Aktualności Rolnicze - listopad 2010). Poniżej przedstawiam, w skróconej formie uwagi dotyczące głównie roślin jarych.

Mówiąc o niewłaściwym materiale siewnym mam na myśli:

- nasiona odmiany o małej przydatności do warunków gospodarstwa (gleba, przedplon, poziom agrotechniki)
- nasiona niewiadomego pochodzenia lub nasiona z własnego gospodarstwa, z plantacji nie prowadzonych jako nasienne. (mogą występować zanieczyszczenia nasionami innych gatunków, nasiona innych odmian wysiewanego gatunku, porażone chorobami przenoszonymi z materiałem siewnym, porośnięte, nasiona chwastów uciążliwych)

Wyboru odmiany warto dokonać w oparciu o aktualną listę odmian zalecanych (LZO). Listy odmian zalecanych do uprawy w woj. śląskim na rok 2010 publikowane są w Śląskich Aktualnościach Rolniczych oraz w specjalnym wydawnictwie – wydawca Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich, Sekretariat Regionalny Województwa Śląskiego. Nabywając kwalifikowany materiał odmiany z listy zalecanych rozwiązujemy problem wyboru odmiany i jakości materiału siewnego. W przypadku materiału zaprawionego dochodzi dodatkowa korzyść – zabezpieczenie przed chorobami we wczesnym okresie rozwoju roślin.

Decydując się na wysiew materiału pochodzącego z własnego gospodarstwa, co powinno mieć miejsce tylko wyjątkowo, trzeba zachować dużą ostrożność. Nie warto wysiewać ziarna z plantacji, na których wystąpiły, w znacznym nasileniu choroby grzybowe (zwłaszcza fuzariozy) zawierającego domieszki nasion innych ga-

tunków, odmian tego samego gatunku, nasion porośniętych oraz chwastów. Konieczne jest określenie zdolności kiełkowania. Ziarno przeznaczone do siewu powinno być dobrze oczyszczone i koniecznie prawidłowo zaprawione przed siewem. Zastosowanie się do powyższych wskazówek często jednak nie stanowi wystarczającego zabezpieczenia przed niepowodzeniem. O wykorzystaniu na własne potrzeby nasion wyprodukowanych w gospodarstwie trzeba praktycznie myśleć już przed siewem kwalifikatów, z których nasiona takie zamierzamy pozyskać. Ważny jest wybór przedplonu, w odniesieniu do gatunków obcocyplnych zachowanie izolacji przestrzennej, zaprawianie materiału – jeżeli zakupione nasiona kwalifikowane nie były zaprawione. Bardzo ważne jest zwalczanie chwastów i ochrona przed chorobami w okresie wegetacji. Na części pola, z której zamierzamy pozyskać materiał siewny trzeba również usunąć samosiewy innych gatunków lub odmian (jak na plantacjach nasiennych). Ważne jest wykonanie zbioru w sposób pozwalający uniknąć zamieszania. Reprodukacja nasienna na potrzeby gospodarstwa musi uwzględniać obowiązujące przepisy, dotyczące odmian i powierzchni gospodarstwa.

Odmiany roślin rolniczych, występujące obecnie w rejestrze krajowym w dużym uproszczeniu można podzielić na następujące grupy, różniące się m.in. możliwościami reprodukcji nasiennej w gospodarstwach rolnych:

- **Odmiany populacyjne** - grupa obejmująca zdecydowaną większość odmian roślin rolniczych (inaczej jest w przypadku odmian roślin warzywnych). Odmiany te, powstające najczęściej na drodze krzyżowania, wykazują w kolejnych pokoleniach dobrą powtarzalność cech. Jest ona mniejsza w przypadku gatunków obcocyplnych (np. żyto) w porównaniu z samocyplnymi.. Wartość odmiany, jej cechy morfologiczne, wyrównanie i cechy decydujące o wartości gospodarczej utrzymywane są w procesie hodowli zachowawczej, prowadzonej przez cały okres, w którym odmiana znajduje się w Rejestrze. Materiał siewny na plantacje nasienne, podlegające kwalifikacji producenci otrzymują od hodowcy. **Niekontrolowane rozmnażanie odmiany prowadzi do stopniowej utraty właściwych dla niej cech, decydujących o poziomie plonowania.**
- **Odmiany mieszańcowe (heterozyjne)** – odmiany należące do tej grupy spotykamy w znacznie mniejszej liczbie ważnych gospodarczo gatunków roślin rolniczych, w porównaniu z odmianami populacyjnymi. Hodowla odmian mieszańcowych ma też znacznie krótszą historię. Podstawę hodowli odmian mieszańcowych stanowi wykorzystanie zjawiska heterozji, polegającego na zwiększeniu wigoru mieszańców pierw-

ZWALCZANIE ROZTOCZY ROŚLINOŻERNYCH

szego pokolenia po skrzyżowaniu odpowiednio dobranych linii czystych (wsobnych). W kolejnych pokoleniach zjawisko to zanika, otrzymujemy mieszaninę roślin o bardzo zróżnicowanych cechach. **W przypadku odmian mieszańcowych (oznaczanych jako F_1 , nie ma możliwości reprodukcji materiału siewnego w gospodarstwie.- nasiona są corocznie produkowane przez hodowcę.** Pierwszym gatunkiem, w którym wprowadzono odmiany mieszańcowe była kukurydza (w USA już w latach 30-tych ubiegłego wieku, w Europie dopiero po II wojnie światowej). Obecnie uprawia się wyłącznie odmiany mieszańcowe. Z innych roślin rolniczych duże znaczenie mają w Polsce odmiany mieszańcowe żyta (na 37 odmian zarejestrowanych w 2010 roku 15 to odmiany mieszańcowe) i rzepaku. Uprawa pszenicy mieszańcowej podjęta była na niewielką skalę w kilku krajach m.in. we Francji, Australii i Chinach, jednak ten kierunek hodowli nie rozwija się. W Polsce prowadzone są badania odmian mieszańcowych pszenżyta ozimego (doświadczenia wstępne), zaś w kilku innych krajach pszenżyta jarego. Wprowadzenie odmian mieszańcowych w miejsce populacyjnych spowodowało ogromny przyrost plonu kukurydzy (w USA z 1,5 t/ha w 1930 roku (przed wprowadzeniem odmian mieszańcowych) do ponad 19 t/ha w ostatnich latach. W doświadczeniach PDO plony mieszańcowych odmian żyta, średnie za lata 2007–2009 wahały się od 192 do 115% wzorca, zaś plony odmian populacyjnych od 90 do 94%.

- **Odmiany syntetyczne** – stanowią grupę w pewnym sensie pośrednią między odmianami populacyjnymi, a mieszańcowymi. Odmiany tworzone są przez krzyżowanie ustalonych klonów lub linii wsobnych. Genotypy te zachowuje się w celu okresowego odtwarzania odmiany. Nasiona kolejnych pokoleń otrzymuje się przez swobodne zapylenie roślin odmiany w izolacji przestrzennej. Odmiany syntetyczne różnią się od mieszańcowych możliwością rozmnażania przez kilka pokoleń. Spadek plonu w kolejnych pokoleniach jest mniejszy niż u odmian mieszańcowych, nie ma w związku z tym konieczności corocznego odtwarzania odmiany z genotypów wyjściowych. W krajowym rejestrze na 2010 rok znajdują się dwie syntetyczne odmiany żyta ozimego. W doświadczeniach PDO plon średni tych odmian za lata 2007–2009 był zbliżony do plonu odmian populacyjnych (87–95% wzorca). Odmiany syntetyczne tworzone są m.in. w gatunkach roślin, które łatwo rozmnażają się przez podział wegetatywny (zachowanie genotypu przez klonowanie). Metoda ta ma zastosowanie do traw i roślin motylkowych wieloletnich.

Mam nadzieję, że powyższe informacje i uwagi w niewielkim choćby stopniu będą dla czytelników interesujące, a dla niektórych przydatne.

dr Danuta Radziszewska

Wśród wielu grup organizmów zasiedlających różne gatunki roślin uprawnych do najpowszechniej występujących należą szpeciele i przędziorki. Nie są od nich wolne także rośliny sadownicze, na których do najczęściej występujących gatunków szpecieli należą takie, jak: porzeczniak jabłoniowy i coraz częściej wzdymacz jabłoniowy oraz porzeczniak śliwowy, podskórnik śliwowiec, a także wzdymacz gruszowy. Spośród przędziorków natomiast gatunkami najczęściej notowanymi są przędziorek owocowiec (*Panonychus ulmi*) oraz przędziorek chmielowiec (*Tetranychus urticae*), a ostatnio także przędziorek glogowiec (*Tetranychus viennensis*).

Przędziorki i szpeciele to nie tylko szkodniki powszechnie występujące, ale także, w przypadku dużej liczebności, bardzo groźne. Ich żerowanie ma wpływ na wszystkie elementy rozwoju rośliny i na kondycję wszystkich jej organów. Ograniczają produkcję substancji pokarmowych (zakłócenie fotosyntezy), zaburzą gospodarkę wodną (zwiększone wyparowanie), następuje także ograniczenie wzrostu drzew, plonowania oraz pogorszenie jakości plonów poprzez obniżanie jakości zewnętrznej i wewnętrznej owoców. Drzewa zasiedlone w sezonie wegetacyjnym przez duże populacje przędziorków i szpecieli stają się również wrażliwsze na przemarzanie.

Obydwie te grupy roztoczy roślinożernych są szkodnikami groźnymi nie tylko z powodów wyżej wymienionych, ale dodatkowo jeszcze dlatego, że stosunkowo szybko i łatwo „wytwarzają” rasy odporne, bądź reagują na stosowanie niektórych pestycydów wzmożonym tempem rozwoju i liczebności. Dlatego też producenci środków ochrony roślin poszukują ciągle nowych, skuteczniejszych związków do zwalczania tej grupy roślinożerców.

Jednym z takich związków zsyntetyzowanych stosunkowo niedawno jest *fenpyroksymat* stanowiący aktywną substancję japońskiego preparatu przędziorkobójczego zarejestrowanego w Polsce pod nazwą **Ortus 05 SC**. Jest to typowy akarycyd produkowany w formie koncentratu zawiesinowego na bazie wody (nie zastosowano w nim rozpuszczalników chemicznych). Pod względem chemicznym zaliczany jest do grupy fenoksyprazoli. Na roślinie preparat ten działa powierzchniowo, a w stosunku do przędziorków kontaktowo i żołądkowo. **Zwalcza skutecznie wszystkie stadia ruchome różnych gatunków przędziorków.** Wśród dotychczas stosowanych akarycydów, omawiany preparat ma najszybsze działanie natychmiastowe (tzw. knock down). W temperaturze powyżej 20°C efekt ten występuje już po niespełna godzinie,

a w temperaturze ok. 30°C w ciągu niespełna 20 minut. Długi jest natomiast okres działania następczego. Preparat ten zabezpiecza bowiem rośliny przed przędziorkami nawet do 7 tygodni. Dodatkową zaletą (która także wpływa na długość działania następczego) jest to, że środek jest stosunkowo odporny na zmywanie. Półgodzinny opad wielkości 5 mm jedynie nieznacznie obniża skuteczność preparatu.

Niewątpliwą zaletą tego akarycydu jest również to, że zwalcza rasy przędziorków uodpornione na inne związki i nie stwierdzono dotychczas występowania w stosunku do tego preparatu objawów odporności krzyżowej.

Po ostatniej rerejestracji, w odniesieniu do roślin sadowniczych Ortus 05 SC zarejestrowany jest w Polsce do zwalczania przędziorków na jabłoniach, gruszach i śliwach. W przypadku jabłoni, grusz i śliw zalecana dawka w zwalczaniu przędziorków wynosi 1,0 l/ha przy użyciu 500-750 l wody na hektar. Ponadto na **jabłoni w celu jednoczesnego zwalczania zarówno jaj, jak i larw przędziorka owocowca można stosować preparat w dawce 0,5 l/ha łącznie z preparatem Nissorun 050 EC w dawce 0,75 l/ha.** Należy jednak pamiętać, że w przypadku łącznego stosowania tych preparatów karencja wynosi 30 dni.

Preparat jest zarejestrowany również do zwalczania dwóch ważnych gatunków **szpecieli – pordzewiacza jabłoniowego na jabłoni i pordzewiacza śliwowego na śliwie.** W obydwu przypadkach zalecana dawka wynosi od 1,25 do 1,5 l/ha. Przy czym wyższą z zalecanych dawek należy stosować w przypadku dużych populacji tych szkodników. Zarejestrowanie tego preparatu do zwalczania szpecieli jest bardzo ważne z dwóch względów. Po pierwsze dlatego, że w ostatnich latach zagrożenie ze strony tych najmniejszych szkodników wyraźnie wzrosło i w wielu sadach ich liczebność bardzo często przekracza progi zagrożenia. Po drugie, ze względu na to, że do zwalczania tej grupy szkodników zarejestrowanych jest niewiele preparatów, co utrudnia realizację ich racjonalnego zwalczania.

Ortus 05 SC jest preparatem zaliczanym do klasy szkodliwych dla człowieka i zwierząt stałocieplnych, a jego karencja wynosi 7 dni. Z kolei dla pszczoł preparat ten jest praktycznie nieszkodliwy. Jak wynika z danych prezentowanych przez producenta preparat ten jest częściowo selektywny dla wielu organizmów pożytecznych, takich jak: złotooki, biedronki czy niektóre gatunki drapieżnych roztoczy. Ostrożnie natomiast należy się nim posługiwać w pobliżu zbiorników i cieków wodnych (nie można dopuścić do przedostania się do nich), gdyż jest trujący dla ryb i innych organizmów wodnych.

Preparat ten, jak wszystkie inne preparaty, zaleca się stosować po przekroczeniu przez przędziorki i szpeciela progów szkodliwości. Aby uzyskać pełną skuteczność zabiegu, należy zwracać uwagę na dokładne pokrycie cieczą użytkową zarówno górnej, jak i dolnej powierzchni liści (wynika to ze wspomnianych wyżej cech preparatu).

Z tego względu zalecane jest w zwalczaniu przędziorków stosowanie wyższych objętości cieczy roboczej.

Aby zapobiegać ewentualnej selekcji ras odpornych preparat zaleca się stosować nie częściej niż dwa razy w sezonie i w odstępach nie mniejszych niż 7 dni. Niewątpliwie preparat ze względu na swe zalety jest ważnym akarycydem zalecanym do zwalczania przędziorków i szpecieli na roślinach sadowniczych.

Innym ważnym preparatem przędziorkobójczym jest preparat Nissorun 050 EC (heksytiazoks), który zarejestrowany jest do zwalczania przędziorka owocowca na jabłoniach. Preparat ten zwalcza wszystkie stadia rozwojowe tego szkodnika z wyjątkiem osobników dorosłych. Działa kontaktowo i żołądkowo i z tego względu konieczne jest dokładne pokrycie cieczą użytkową zarówno górnej, jak i dolnej strony liści. Aby ten warunek spełnić, do opryskiwań należy stosować wyższe objętości cieczy użytkowej. Optymalnym terminem stosowania preparatu jest okres wylęgania się larw przędziorka owocowca, a zalecana dawka wynosi 0,9 l/ha. w przypadku jednak, gdy w populacji przędziorka występują już osobniki dorosłe, należy stosować go w mieszaninie z preparatem Ortus 05 SC.

Nissorun 050 EC zalicza się do grupy preparatów szkodliwych dla ludzi i zwierząt stałocieplnych, a karencja jego wynosi 30 dni. Ze szczególną ostrożnością należy posługiwać się tym preparatem w sąsiedztwie zbiorników i cieków wodnych, gdyż jest on niebezpieczny dla organizmów bytujących w tych środowiskach. Nissorun, podobnie jak Ortus jest bezpieczny dla pszczoł – prewencja dla pszczoł: nie dotyczy.

Zarówno Ortus 05 SC, jak i Nissorun 050 EC powinny być stosowane przemiennie z innymi akarycydami, aby zapobiegać selekcji ras odpornych roztoczy i tylko w sytuacjach, kiedy szkodniki przekraczają progi zagrożenia, i w związku z tym, mogą być przyczyną obniżenia jakości lub wielkości plonu.

Ponadto, aby nie tracić niepotrzebnie preparatu, należy przed przystąpieniem do sporządzania cieczy użytkowej możliwie dokładnie ustalić ilość, jaka jest potrzebna do wykonania zabiegu. Należy również pamiętać, aby przed użyciem zawartość opakowania dokładnie wstrząsnąć.

Warto pamiętać, że selekcjonowanie ras szkodników odpornych na stosowane przeciwko nim preparaty stosunkowo szybko zachodzi wśród tych gatunków stawonogów, które mają po kilka pokoleń w ciągu sezonu wegetacyjnego, a do takich należą m.in. szpeciela i przędziorki. Dlatego też w przypadku szkodników wielopokoleniowych szczególnie ważne jest przestrzeganie wszystkich zaleceń opóźniających ten proces.

Prof. dr hab. Remigiusz W. Olszak

Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa w Skierniewicach

ROZDZIELENIE PRODUKCJI W GOSPODARSTWIE EKOLOGICZNYM

Wielu rolników zainteresowanych zasadami produkcji ekologicznej, pyta czy jest możliwe przestawienie tylko części gospodarstwa na produkcję ekologiczną?

W myśl obowiązujących przepisów (Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 art. 11) jest możliwe **tylko podzielenie** gospodarstwa na odrębnie jednostki, z produkcją ekologiczną i nieekologiczną.

Rozdzielnie gospodarstwa musi obejmować grunty rolne, zwierzęta, produkty roślinne i środki produkcji stosowane w gospodarstwie.

W takim gospodarstwie można uprawiać metodą ekologiczną i nieekologiczną **te same gatunki roślin, ale różne odmiany** dające się łatwo od siebie odróżnić. W przypadku produkcji zwierzęcej muszą to być **różne gatunki zwierząt**.

Podział produkcji na metodę ekologiczną i nieekologiczną wymaga rzetelnego prowadzenia dokumentacji, potwierdzającej rozdzielenie gospodarstwa i przestrzeganie wymogów produkcji ekologicznej.

Zamiar rozdzielenia produkcji na ekologiczną i nieekologiczną, należy zgłosić jednostce certyfikującej i przygotować się na poddanie kontroli całego gospodarstwa.

Odrębną kwestią jest prowadzenie **równoległej roślinnej produkcji** (ekologicznej i nieekologicznej) **na tym samym obszarze gospodarstwa, w odrębnych jednostkach produkcyjnych**. Wymagane jest tutaj uzyskanie odstępstwa od warunków produkcji ekologicznej. Uzyskanie takiego odstępstwa może być stosowane w celu rozpoczęcia lub utrzymania produkcji ekologicznej w gospodarstwach, które mają problemy produkcyjne związane z klimatem, położeniem geograficznym lub też trudności strukturalne (Roz. Rady (WE) nr 834/2007 art. 22 ust. 2 lit. a).

Odstępstw udziela Wojewódzki Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych na wniosek rolnika, po uprzednim uzyskaniu pozytywnej opinii jednostki certyfikującej.

Rolnik może liczyć na uzyskanie wspomnianego wyżej odstępstwa (czyli zgody) na prowadzenie **równoległej produkcji**:

- **roślin wieloletnich o odmianach trudnych do rozróżnienia, które wymagają co najmniej 3-letniego okresu uprawy,**
- **nasion, wegetatywnego materiału rozmnożeniowego i transplantów.**

Nieekologiczna produkcja roślin wieloletnich odmian trudnych do rozróżnienia musi być **objęta konwersją**

czyli przestawieniem na produkcję ekologiczną **w okresie nie przekraczającym 5 lat**.

W przypadku prowadzenia równoległej produkcji: nasion, wegetatywnego materiału rozmnożeniowego, transplantów czy roślin wieloletnich o odmianach trudnych do rozróżnienia **rolnik zobowiązany jest do:**

- informowania jednostki certyfikującej o wszystkich zbiorach produktów (ekologicznych i nieekologicznych) **z przynajmniej 48 godzinnym wyprzedzeniem,**
- podjęcia odpowiednich środków związanych **z odseparowaniem produktów pozyskiwanych** z produkcji ekologicznej i nieekologicznej,
- informowania po zakończonych zbiorach, jednostki certyfikującej **o dokładnej ilości zebranych** produktów ekologicznych i nieekologicznych.

Wraz z wnioskiem o udzielenie odstępstwa rolnik składa określoną dokumentację. Zakres wymaganej dokumentacji wyspecyfikowany jest we wniosku na określone odstępstwo.

Równoległy chów zwierząt tego samego gatunku metodą ekologiczną i nieekologiczną jest możliwy tylko w gospodarstwach, w których prowadzi się badania rolnicze lub działania edukacyjne. Gospodarstwa te mogą także prowadzić równoległą produkcję roślinną.

Prowadzenie takiej produkcji wymaga uzyskania zgody, a to znaczy że gospodarstwo (badawcze, edukacyjne) musi wystąpić z wnioskiem o udzielenie stosownego odstępstwa od ogólnych zasad produkcji ekologicznej.

Literatura:

1. Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r, w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych
2. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008, ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli
3. www.gijhar-s odstępstwa w produkcji ekologicznej

Maria Siąkała
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

PERSPEKTYWY CHOWU KÓZ NA ŚLĄSKU

Koza, wbrew głośzonemu pogładowi, nie jest żadnym symbolem biedy ani ubóstwa kraju. Może o tym świadczyć fakt, że najliczniejsze populacje tych zwierząt występują właśnie w krajach o wysokiej stopie życiowej: Szwajcarii, Francji, USA, Kanadzie, Niemczech, Wielkiej Brytanii i innych. Na uwagę zasługuje fakt, że spośród całej globalnej produkcji serowarskiej, we Francji aż 53% stanowią sery kozie, mniej w Hiszpanii - 11%, Szwajcarii - 5%, Grecji, Niemczech - ponad 3%. W Kanadzie i USA sporym popytem cieszy się mleko kozie w postaci naturalnej lub wysokowartościowych pożywek dla dzieci. W Polsce po długim okresie regresu popyt na kozy nastąpił dopiero po roku 1985, kiedy to w czasie Krajowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych w Warszawie grupa zrzeszonych hodowców z woj. opolskiego wystawiła stado kóz białych, szlachetnych po matkach, których wydajność wynosiła 1025 kg mleka. Koza jest tanim producentem mleka konsumpcyjnego, mleka jako surowca wyjściowego do wytwarzania doskonałych przetworów mlecznych - szczególnie sera oraz jogurtów itp. Dostarcza również delikatnego, zdrowego, bezcholesterolowego mięsa, skór na wyroby galanterijne, futra oraz wełny i puchu. Ze względu na wartość fenotypową kozy zostały zaszeregowane do pięciu typów użytkowych: mlecznego, mięsnego, wełnistego, puchowego oraz wszechstronnie użytkowego.

Koza kojarzy się z biedą tylko w Polsce. W krajach zamożnych mleko w różnych postaciach oraz serki kozie należą do najbardziej wyszukanych propozycji żywieniowych, a producenci nie oszczędzają nakładów, by ofertę tą uatrakcyjnić. Kozy są tańsze w hodowli niż krowy. W przeliczeniu na jednostkę masy ciała wydajność mleka od kóz jest znacznie wyższa. Przetwórstwo mleka koziego w krajach zachodnich poszukuje nowych technologii, w związku z tym wciąż wzrasta zainteresowanie hodowlą tych zwierząt. Również badania naukowe koncentrują się na parametrach technologicznych, wartościach odżywczych i dietetycznych mleka koziego.

trują się na parametrach technologicznych, wartościach odżywczych i dietetycznych mleka koziego.

Odrębnym obszarem penetracji żywieniowców jest poszukiwanie sposobów zagospodarowania mięsa koziego, które u nas pozostaje ciągle na marginesie hodowli kóz. W Europie Zachodniej udziela kozłęcy ozdoby świąteczne stoły konsumentów o najbardziej wysublimowanym smaku. Obecnie rozpowszechnia się mięśna rasa Boer z RPA, hodowana m.in. w Niemczech. Obiecująco zapowiadają się perspektywy eksportu kozłąt rzeźnych do krajów Europy Zachodniej (nie wykorzystany kontyngent na eksport baraniny) i na Bliski Wschód.

Mleko kozie wykorzystywane jest na wiele różnych sposobów:

- jako płynne surowe bezpośrednio do konsumpcji,
- jako pasteryzowane,
- sterylizowane w kartonowych opakowaniach,
- jako mleko w proszku.

Godne zainteresowania jest mrożenie mleka koziego. Nieprzetworzone mleko kozie zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich gatunków mleka spożywczego w tej formie na świecie.

Niezaprzeczalna wartość mleka koziego wynika z jego lekkostrawności. Jest ono na przykład przez dzieci trawione znacznie szybciej i dokładniej, niż mleko krowie. Podstawowym składem chemicznym nie różni się wyraźnie od mleka krowiego. Różnice wynikają z budowy białek i tłuszczów. Jego wartości lecznicze wynikają z zawartości naturalnych substancji odpornościowych. Na antykarcerogenne, czyli przeciwrakowe właściwości mleka koziego wskazuje długi wiek życia wśród narodów kaukaskich i bałkańskich, gdzie spożycie tego mleka było od najdawniejszych czasów bardzo duże. Większość mleka koziego przerabiana jest na sery. Dobrze zrobiony ser ma znakomity smak, jest łagodny i aromatyczny. Najbardziej uszlachetnionymi produktami są sery twarde, ale smakosze cenią także sery twarogowe i topione. Znanych jest około 50 gatunków serów tradycyjnych, ale ich

asortyment wzbogacany jest ciągle o sery nowe, chociaż oparte na starych przepisach, jak np. ser kozii typu Camembert lub sery świeże, wzbogacone różnymi przyprawami (majeranek, tymianek, bazylię, mięta, estragon, pieprz, kminek i inne) oraz sery dojrzałe, z pleśnią powierzchniową. Z mleka koziego produkuje się także doskonałe napoje mleczne, jogurty i lody.

Produkty z mleka koziego są atrakcyjną propozycją:

- w diecie niemowląt ze skazą białkową,
- dla alergików,
- dla ludzi cierpiących na miażdżycę,
- dla ludzi cierpiących na reumatyzm i choroby nowotworowe.

Dowiedziano ponad wszelką wątpliwość, że spożycie mleka koziego w różnych postaciach wzmacnia sprawność umysłową, przedłuża vitalność, pomaga wracać do zdrowia rekonwalescentom.

Ważną cechą mleka koziego jest jego odporność na chemiczne skażenia środowiska, zwłaszcza metalami ciężkimi, azotynami i aflatoksynami. W porównaniu z krowim, mleko kozie ma większą koncentrację witamin oraz wapnia i fosforu, co wpływa na lepszą mineralizację kości u dzieci.

Ponieważ mleko kozie jest zalecane dla dzieci z różnymi alergiami, ważne jest, aby było pozbawione domieszek mleka krowiego. Każda, nawet najmniejsza domieszka może wywołać wstrząs anafilaktyczny. Opracowana receptura produkcji koziego mleka w proszku eliminuje to sezonowość podaży surowca, ułatwia dystrybucję, pozwala zachować stały skład. Dzięki temu spełnia wymagania bezpieczeństwa sanitarnego produktów dopuszczonych w żywieniu niemowląt.

Chów kóz ma wielką przyszłość, zwłaszcza w rejonach rolniczych o dużym bezrobociu. W Polsce jak dotąd tematem tym interesują się jedynie prywatni hodowcy, łącząc pasję i skromne środki, co jednak nie wystarczy.

**RASY KÓZ
O MLECZNYM
KIERUNKU
UŻYTKOWANIA**

RASA SAANEŃSKA została wyhodowana w Szwajcarii w kantonie berneńskim, w dolinie rzeki Saan. Jest to najważniejsza rasa mleczna, używana do uszlachetniania pogłowia kóz ras pierwotnych w wielu krajach. Przyczyniła się do wytworzenia nowych ras. Kozy tej rasy są wysokie (wysokość w kłębie kozłów wynosi 90-100 cm, kóz 75-85 cm), mają długi tułów, smukłą szyję i głowę, poprawną, harmonijną budowę ciała (konstytucja dobra), wymię kuliste, prawidłowo wykształcone, kończyny prawidłowo spionowane, o silnym umięśnieniu. Sierść krótka, o barwie białej, z tendencją do kremowej na dolnych partiach brzucha. Masa ciała kóz wynosi 50-90 kg, a kozłów 80-120 kg. Kozy saaneńskie są przeważnie bezrożne, ale spotyka się również rogate, np. we Francji. U kozłów występuje obfita broda. Wydajność mleczna za 300 dni laktacji wynosi 600-1200 kg (nawet 2000 kg) o zawartości tłuszczu 2,7%-5,0%, białka średnio do 2,9%. Rekord wydajności dla tej rasy wynosi 3500 kg mleka. Jest to rasa odporna na niekorzystne warunki środowiskowe, dobrze znosi chów pastwiskowy i alkierzowy. Hodowana jest w Szwajcarii, Francji, Niemczech, Holandii, Austrii, Grecji, Rumunii, Czechach, Szwecji, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii, Włoszech, USA, Tunezji, Indonezji, Korei.

Rasa toggenburska wywodzi się ze Szwajcarii, z doliny Toggenburskiej w kantonie St. Gallen. Jest to rasa bezrożna, szybko rosnąca, krótkowłosa, o umaszczeniu jasnobrażowym, ciemnobrażowym do czekoladowego włącznie. Po obu stronach pyska białą białą strzałką o szerokości 2 cm, pysk jest biały. U kozłów obserwuje się obfitą brodę. Białe umaszczenie występuje na obrzeżu małżowin usznych i na dołkowej stronie ogona (obie strony nasady ogona). Kończyny od napiętka do stawu skokowego są szare lub białe, o nieregularnym rysunku. Masa ciała kóz wynosi 50 kg a kozłów 70 kg - 110 kg. Wysokość w kłębie kóz 74-80 cm, kozłów 80-85 cm. Kozy rasy toggenburskiej mają dobrze rozbudowane wymię, o bogatym przeobrażeniu tkanki gruczołowej. Wydajność mleczna za 300-dniową laktację wynosi 1000 kg - 2000 kg. Hodowla tych kóz rozwinęła się w Szwajcarii, Grecji, Austrii, Wielkiej Brytanii, USA, Rumunii, Włoszech oraz na Węgrzech.

RASA APPENCELSKA jest zaliczana do ras alpejskich. Rozpowszechniona w Europie, używana do uszlachetniania ras pierwotnych w rejonach zasobnych w bazę paszową. Podobna do rasy saaneńskiej, lecz mniejsza, charakteryzuje się dłuższą, białą okrywą włosową. Należy do kóz bezrożnych. Wysokość w kłębie wynosi u kóz 60 cm - 75 cm, u kozłów 75-85 cm. Masa ciała kozłów osiąga 65-70 kg, a kóz 45-60 kg. Kozy tej rasy są dobrymi mlecznicami i mają doskonale rozbudowane wymię. Średnia wydajność mleczna za 300 dni laktacji wynosi 1000 kg.

RASA ALPEJSKA FRANCUSKA została wytworzona na bazie kóz szwajcarskich. Charakteryzuje się krótkim włosem, umaszczeniem jednolitym białym lub brązowym, z białymi plamkami średniej wielkości, lub szarym i brązowo-czarno-laciatym. Odmianą barwną tej rasy jest koza chamoisee beżowo-brązowo-ruda, o czarnych, podpalanych końcach nóg i czarnych pręgach wzdłuż linii grzbietowej. Wśród populacji osobniczej rasy francuskiej alpejskiej dominują zarówno osobniki bezrożne jak i rogate, z brodą lub bez brody. Kozły tej rasy osiągają wagę ciała 80-100 kg, kozy 50 kg - 80 kg. Wysokość w kłębie wynosi: kozy 90-100 cm, kozy 70-90 cm. Cechują się wysoką mlecznością dochodzącą nawet do 1800 kg za 300

dni laktacji. Rekord wydajności dla tej rasy wynosi 2400 kg mleka. Rasa alpejska dominuje we Francji. Spośród całego pogłowia kóz, wpisanego do ksiąg zwierząt zarodowych, 75% stanowią kozy tej rasy.

RASA BIAŁA SZLACHETNA NIEMIECKA - wyhodowana na terenie Niemiec z kóz ras szwajcarskich. Charakteryzuje się umaszczeniem białym jednolitym lub z czerwono-żółtym nalotem na szyi i grzbiecie. Dopuszczalne we wzorcu są również małe plamki pigmentowe, szczególnie na nosie. Włosy krótkie, gładkie (broda u kozłów obfita i długa). Jest dorodną rasą wśród kóz o mlecznym kierunku użytkowania. Masa ciała kozłów osiąga 85 kg - 110 kg, kóz 50 kg - 70 kg. Wysokość w kłębie wynosi: kozy 85 cm - 90 cm, kozy 75 cm - 80 cm. Wydajność za okres 300 dni laktacji wynosi 900 -1200 kg mleka przy średniej zawartości tłuszczu 3,7% i 2,7% białka.

RASA BARWNA SZLACHETNA NIEMIECKA jest rozpowszechniona na terenie Niemiec. Charakteryzuje się bezrożnością i krótkim włosem, umaszczeniem sarnim, brązowo-szarym do czarno-szarego, z czarną pręgą wzdłuż grzbietu. W Niemczech spotyka się dwie odmiany barwne tej rasy: jasną nazywaną dawniej szwarwaldzką (a na terenie byłego NRD kozą harceńską), oraz ciemną hodowaną głównie w Bawarii, Frankonii. Waga ras barwnych wynosi: kozy 80 kg - 100 kg, kozy 45 kg - 65 kg. Wysokość w kłębie: kozy 70 cm - 85 cm, kozy 50 cm - 70 cm. Wydajność za okres 300 dni laktacji wynosi 800 kg - 1100 kg mleka o średniej zawartości tłuszczu 3,6% i 2,8-2,9% białka.

RASA MURCIANA-GRANADINA powstała w wyniku krzyżowania dwóch ras hiszpańskich murciana i granadina. Pierwsza z nich miała umaszczenie mahoniowo-czerwone, a druga czarne. Rasa ta była eksportowana z Hiszpanii do Włoch, Francji oraz krajów Ameryki Łacińskiej. Przedstawiciele tej rasy są bezrożni oraz rogaci. Kozy charakteryzują się wysoką plennością, średnio 200%, tzn. że samice tej rasy rodzą z reguły bliźnięta. Kozły tej rasy osiągają wagę ciała w granicach 55 kg - 90 kg, a kozy 40-60 kg. Wydajność za 210 dni udoju wynosi średnio 500 kg mleka a za 304 dni laktacji 1227 kg mleka.

SPRZEDAM
<p>CIĄGŁA SPRZEDAŻ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loszek pokrytych PBZ oraz mieszańców PBZ + WBP • Prosiąt (knurków) • Kóz <p>tel. 32 230 33 36, 721 379 048</p>
KUPIĘ
<p>Polski kombajn zbożowy BIZON SUPER lub REKORD tel. 790 318 118</p>

SPECJALIŚCI RADZA

RASA ALPEJSKA BRYTYJSKA została wyhodowana na terenie Wielkiej Brytanii z rasy toggenburskiej. Umaszczenie tułowia jest czarno-białe z odznakami typowymi jak dla kóz rasy toggenburskiej. Masa ciała kóz wynosi 50 kg - 80 kg, kozłów 70 kg - 90 kg. Wysokość w kłębie kóz - 70 cm - 80 cm a kozłów 75 cm - 85 cm. Kozy tej rasy charakteryzują się wysoką mlecznością - 1500-2000 kg za okres 300 dni laktacji.

RASA MALAGUENA jest rodzimą rasą kóz hiszpańskich, wywodzącą się z rasy maltańskiej. Umaszczenie rasy rude, z odcieniami od jasnego do rdzawego. Wysokość w kłębie u kozłów wynosi 65-78 cm a kóz 55 cm - 70 cm. Masa ciała kozłów wynosi 60 kg - 75 kg, kóz 45 kg - 60 kg. Należy do ras bardzo plennych (180%-400% plenności). Wydajność za 250 dni doju wynosi średnio 500 kg mleka, a za 270 dni doju - ponad 700 kg mleka.

RASA LA MANCHA została wyhodowana w USA (Kalifornii) w latach sześćdziesiątych w wyniku krzyżowania kóz importowanych z Hiszpanii i Szwajcarii. Umaszczenie tych kóz jest różne, natomiast cechą charakterystyczną są szczątkowe małżowiny uszne. Wysokość w kłębie kozłów wynosi 85 cm - 95 cm, kóz 75 cm - 80 cm. Waga ciała kozłów 75 kg - 100 kg, kóz 50 kg - 70 kg. Wydajność za okres laktacji wynosi 600 kg - 700 kg mleka.

RASA POITOUSKA - rozpoznana we Francji. Pokrywa włosowa brązowa, podpalana do czarnej włącznie, głowa o ubarwieniu typowym dla kozy toggenburskiej. Osobniki tej rasy są w większości bezrożne. Wysokość w kłębie wynosi 80 cm - 90 cm, kóz 60 cm - 80 cm. Masa ciała kozłów waha się w granicach 55 kg - 75 kg, kóz 40 kg - 60 kg.

RASA BIAŁA SZLACHETNA POLSKA - hodowla tych kóz zaczęła ponownie rozwijać się w woj. opolskim. Rasa ta wywodzi się od kóz szwajcarskich saaneńskich oraz niemieckich białych uszlachetnionych. Osobniki obu płci bywają rogate i bezrożne. Rasa ta ma umaszczenie białe, włos krótki, sylwetką przypomina kozę rasy niemieckiej szlachetnej. Wydajność za okres laktacji wynosi 650 kg - 1100 kg mleka.

RASA MALTAŃSKA powstała w wyniku krzyżowania kóz rasy nubijskiej i murcia. Łatwo przystosowuje się

do chowu oborowego. Kozy mają głowę o prostym, długim profilu, ze zwisającymi uszami. Umaszczenie białe, pstrokate, brązowe lub kasztanowe, z białym zadem. Wysokość w kłębie wynosi 60 cm - 80 cm u kozłów i 55-65 cm u kóz. Waga ciała kozłów 60 kg - 70 kg, kóz 35-60 kg. Średnia plenność dla tej rasy jest wysoka i wynosi od 150% do 200%. Hodowana w Grecji, Turcji i USA.

RASA MAGRELSKA została wyhodowana w ZSRR. W obrębie tej rasy wyróżnia się dwie odmiany - nizinną i górską. Są to zwierzęta o drobnej budowie, waga kozłów wynosi 50 kg - 55 kg, kóz 35 kg - 38 kg. Umasz-

czenie białe i siwe, w większości osobniki różne. Plenność - około 120%. Wydajność mleczna za okres laktacji wynosi 750 kg mleka, o zawartości 4% tłuszczu.

Zgodnie z sugestiami rolników w następnych numerach Śląskich Aktualności Rolniczych nastąpi kontynuacja tematu dotyczącego chowu kóz.

Rafał Przybyła
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych
i Doświadczalnictwa
na podstawie literatury

POD WIATRAKIEM

HOTEL I RESTAURACJA

Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie,
Oddział w Mikołowie

Oferujemy:

- noclegi dla 40 osób (pokoje 1, 2, 3 osobowe z węzłem sanitarnym i TV)
- salę wykładową ze sprzętem audiowizualnym (na 50 osób)
- dostęp do internetu

Tu zorganizujesz:

- przyjęcie okolicznościowe
- wesele
- komunie itp. (posiłki jednocześnie dla 30 osób)

ZAPRASZAMY

Adres: 43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85

kontakt: tel. 32 226 14 92 e-mail: a.talaj@odr.net.pl

UBÓJ ZWIERZĄT W GOSPODARSTWIE Z PRZEZNACZENIEM MIĘSA NA UŻYTEK WŁASNY

Zgodnie z art. 5 ust. 1 a ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. (Dz.U. 17/2006) o produktach pochodzenia zwierzęcego, produkcja mięsa na użytek własny to pozyskiwanie mięsa z utrzymywanych w gospodarstwie cieląt do 6 miesiąca życia, świń, owiec, kóz, drobiu oraz zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych, a także pozyskiwanie mięsa przez myśliwego z odstrze- lonych zwierząt łownych.

Produkcja mięsa na użytek własny podlega nadzoru weterynaryjnemu, określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2010 r. (Dz.U. 207/2010) w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji mięsa na użytek własny. Weszło ono w życie z dniem 19 listopada 2010 roku i z tym dniem, zastąpiło Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 lipca 2007 roku (Dz.U. 132/2007) w tej samej sprawie.

Zasadniczą zmianą jaką przyniosło nowe rozporządzenie, jest możliwość ubijania zwierząt w innym gospodarstwie niż były one utrzymywane. Możliwość taką stworzyła nowela ww. ustawy z dnia 18 marca 2010 roku (Dz.U. 81/2010). Otóż w art. 17 ust. 1 a ze zdania „Dopuszcza się ubój na terenie gospodarstwa utrzymywanych w tym gospodarstwie.....itd.”, **zniknął zapis „utrzymywanych w tym gospodarstwie” i obecnie zapis ustępu jest następujący:** „Dopuszcza się ubój na terenie gospodarstwa cieląt do 6 miesiąca życia, świń, owiec i kóz, drobiu oraz zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych, w celu produkcji mięsa na użytek własny”. **Ta zmiana sprawiła, że można ubijać zwierzęta niekoniecznie w gospodarstwie, w którym były chowane. Można dobrać gospodarstwo, w którym są lepsze warunki do przeprowadzenia uboju.**

Obowiązujące rozporządzenie określa:

- wymagania dotyczące zdrowia zwierząt, z których pozyskuje się mięso,
- wymagania, jakie powinny być spełnione przy uboju na terenie gospodarstwa,
- wymagania dotyczące badania poubojowego mięsa, w tym mięsa pozyskanego w wyniku odstrzału zwierząt łownych,
- sposób znakowania mięsa.

Przy uboju zwierząt w gospodarstwie, wymaga się przestrzegania przepisów ustaw o ochronie zwierząt, o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt oraz o ochronie zdrowia zwierząt i zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

Ubojowi na terenie gospodarstwa w celu pozyskania mięsa poddaje się zwierzęta:

- zdrowe,
- które nie pochodzą z gospodarstwa lub obszaru podlegającego ograniczeniom ze względu na wystąpienie lub podejrzenie wystąpienia chorób zakaźnych,
- po okresie karencji określonego dla leku zastosowanego w leczeniu zwierząt przed ubojem.

W przypadku występowania albo podejrzenia o występowanie choroby zakaźnej, przy której warunkowo dopuszcza się produkty zwierzęce do spożycia przez ludzi, zwierząt wrażliwych na taką chorobę, nie ubija w gospodarstwie innym niż gospodarstwo w którym były one utrzymywane.

Zgodnie z ustawą o ochronie zwierząt, ubój ma być przeprowadzony w sposób humanitarny, czyli uśmiercenie ma być szybkie bez zadawania zbędnego bólu i stwarzania sytuacji wzmagających zbędny strach.

W uboju domowym zwierzęta kopytne mogą być uśmiercane tylko po uprzednim pozbawieniu ich świadomości, przez osobę mającą ku temu kwalifikacje, a przynajmniej przez osobę, którą można określić mianem przyuczonego ubojowca. Ubój zwierząt, objętych systemem identyfikacji i rejestracji zwierząt, wymaga odnotowania każdego przypadku w obowiązujących dokumentach i powiadomienia o nim Powiatowego Biura Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

O zamiarze przeprowadzenia uboju zwierząt w gospodarstwie, z wyłączeniem drobiu i zajęczaków, co najmniej na 24 godziny przed jego dokonaniem powinien być poinformowany powiatowy lekarz weterynarii właściwy ze względu na miejsce przeprowadzenia uboju. Informację przekazuje posiadacz zwierząt, jeżeli ubój ma być dokonany w gospodarstwie, w którym były one utrzymywane, a jeżeli ubój ma być dokonany w gospodarstwie innym, informację przekazuje podmiot prowadzący to gospodarstwo. Informacja taka zawiera:

- a) imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres posiadacza zwierząt poddawanych ubojowi,
- b) imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres podmiotu prowadzącego gospodarstwo, w którym dokonany ma być ubój, w przypadku gdy ma być on dokonywany w gospodarstwie innym niż gospodarstwo w którym zwierzęta ubijane były chowane,
- c) gatunek i liczbę zwierząt poddawanych ubojowi,
- d) numer identyfikacyjny zwierzęcia, jeżeli zwierzę podlega obowiązkowi identyfikacji i rejestracji,

- e) miejsce i termin uboju,
- f) imię i nazwisko, oraz adres osoby uprawnionej do przeprowadzenia uboju,
- g) inne dane mające na celu ułatwienie kontaktu z informującym (*w szczególności numer telefonu*),
- h) zgłoszenie mięsa do badania poubojowego (nie jest konieczne).

W przypadku uboju cieląt do szóstego miesiąca życia, owiec lub kóz informacja o zamiarze dokonania uboju przekazywana jest w formie pisemnego powiadomienia i zawiera dodatkowo oświadczenie o zagospodarowaniu na własny koszt materiału szczególnego ryzyka.

Części ciała przeżuwaczy, wyszczególnione jako materiały szczególnego ryzyka (SRM), określa instrukcja Głównego Lekarza Weterynarii Nr GIW bż-500-2/2009 z dnia 8 kwietnia 2009 roku w sprawie określenia zasad postępowania z materiałem szczególnego ryzyka (SRM) w rzeźniach i zakładach rozbioru oraz zasadach pozyskiwania mięśni z głów bydlęcych. Zgodnie z tą instrukcją trzeba odjąć z ubitych zwierząt i przesłać do utylizacji:

- jelita od dwunastnicy do odbytnicy, krezkę i migdałki w przypadku cielęcia,
- jelito biodrowe i śledzionę w przypadku owiec i kóz w wieku poniżej 12 miesięcy, a w przypadku tych zwierząt w wieku powyżej 12 miesięcy dodatkowo czaszkę łącznie z mózgiem, gałkami ocznymi i migdałkami oraz rdzeń kręgowy.

Podmiot prowadzący gospodarstwo, w którym ubija się zwierzęta z innych gospodarstw powinien:

- Prowadzić ewidencję przeprowadzonych w gospodarstwie ubojów i przechowywać ją przez okres 3 lat od daty uboju danego zwierzęcia. Ewidencja składa się z kolejno ponumerowanych stron zawierających:
 - a) imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres posiadacza zwierząt poddawanych ubojowi,
 - b) adres gospodarstwa, z którego pochodziły zwierzęta, jeżeli jest inny niż adres posiadacza zwierzęcia,
 - c) liczbę zwierząt poddawanych ubojowi,
 - d) numer identyfikacyjny zwierzęcia, jeżeli zwierzę podlega obowiązkowi identyfikacji i rejestracji,
 - e) datę uboju,
 - f) imię i nazwisko, oraz adres osoby uprawnionej do przeprowadzenia uboju,
 - g) podpis posiadacza zwierzęcia.
- Zapewnić, że zwierzęta są ubijane niezwłocznie po przybyciu do gospodarstwa, w warunkach zapobiegających zanieczyszczeniu mięsa.
- Mieć w gospodarstwie wyznaczone miejsce lub pomieszczenie przeznaczone do:
 - a) ogłuszania, wykrwawiania i wytrzewiania zwierząt, odizolowane od pomieszczeń w których utrzymywane są zwierzęta,
 - b) przechowywania produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, w tym materiałów szczególnego ryzyka, odpowiednio zabezpieczone przed dostępem osób postronnych oraz zwierząt.

W miejscu uboju powinien być dostęp do bieżącej

wody, spełniającej wymogi wody pitnej, winna być utrzymywana w czystość i winno być na tyle obszernie, aby możliwe było przeprowadzenie potrzebnych działań przy uboju, w sposób zapobiegający zanieczyszczeniu mięsa. Produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego, w tym materiał szczególnego ryzyka przechowuje się w sposób gwarantujący, że jego jakość mikrobiologiczna nie ulegnie pogorszeniu, w pojemnikach w sposób trwały oznakowanych i każdorazowo po opróżnieniu mytych, czyszczonych i odkażanych.

Mięso świń i nutrii poddanych ubojowi na terenie gospodarstwa oraz mięso odstrzelonych dzików, poddaje się obowiązkowo, badaniu poubojowemu na włośnię. Zaś na wniosek zainteresowanych, można poddać każde mięso ze zwierząt ubitych na terenie gospodarstwa oraz mięso z odstrzelonych zwierząt łownych, kompleksowemu badaniu poubojowemu, celem określenia jego przydatności do spożycia przez ludzi. Badanie poubojowe przeprowadzane jest w sposób właściwy dla danego gatunku zwierząt. Oba rodzaje badań przeprowadza urzędowy lekarz weterynarii*, wyznaczony przez powiatowego lekarza weterynarii. Koszty badań ponosi posiadacz badanego mięsa albo podmiot prowadzący gospodarstwo, w którym dokonywano uboju zwierząt z innych gospodarstw.

W przypadku gdy tusza podlega kompleksowemu badaniu poubojowemu, próbki do badania na obecność włośni pobiera przeprowadzający badanie urzędowy lekarz weterynarii*, natomiast gdy nie podlega badaniu poubojowemu, to pobiera je i dostarcza do urzędowego lekarza weterynarii posiadacz mięsa albo podmiot prowadzący gospodarstwo, w którym dokonywano uboju zwierząt z innych gospodarstw. Sposób pobierania próbek badania na obecność włośni oraz zasady dostarczania ich do urzędowego lekarza weterynarii określony w załączniku do rozporządzenia przedstawia się następująco.

Sposób pobierania próbek:

1. U świń domowych pobiera się kilka próbek mięsa, każda wielkości orzecha laskowego, z mięśni obu filarów przepony w przejściu do części ścięgnistej, o łącznej masie nie mniejszej niż 50 g.
2. U dzików pobiera się sześć próbek mięsa o łącznej masie nie mniejszej niż 50 g, każda wielkości orzecha laskowego, po jednej próbce z:
 - a) z mięśni obu filarów przepony w przejściu do części ścięgnistej,
 - b) mięśni żuchwowych,
 - c) mięśni przedramienia,
 - d) mięśni międzyżebrowych,
 - e) języka.

Jeżeli nie można pobrać próbek z niektórych ww. mięśni, wówczas pobiera się cztery próbki mięśni, które są dostępne.
3. U nutrii pobiera się:
 - a) dwie próbki mięsa, każda wielkości orzecha laskowego, z mięśni obu filarów przepony w przejściu do części ścięgnistej, albo
 - b) jedną próbkę mięsa wielkości dwóch orzechów

laskowych z mięśnia jednego filaru przepony - w przypadku gdy drugi filar przepony jest niedostępny, albo

- c) dwie próbki mięsa, każda wielkości orzecha laskowego z części żebrowej lub mostkowej przepony – w przypadku braku mięśnia obu filarów przepony, albo
- d) w przypadku braku mięśni przepony, dwie próbki mięsa, każda wielkości orzecha laskowego, z mięśni języka i mięśni żuchwowych lub międzyżebrowych.

Zasady dostarczania próbek do urzędowego lekarza weterynarii

1. Próbki powinny być dostarczone do urzędowego lekarza weterynarii:
 - a) niezwłocznie po dokonaniu uboju, nie później jednak niż 24 godziny od terminu uboju zwierzęcia, z którego tuszy próbki zostały pobrane,
 - b) niezwłocznie po dokonaniu odstrzału, nie później jednak niż 48 godzin od dokonania odstrzału.
2. Próbki powinny być przechowywane i transportowane w warunkach zapobiegających rozkładowi gnilnemu mięsa, przy czym próbki nie mogą być mrożone.
3. Dostarczający próbki powinien poinformować urzędowego lekarza weterynarii o:
 - a) wieku zwierzęcia,
 - b) miejscu pochodzenia zwierzęcia,
 - c) części zwierzęcia, z którego zostały pobrane próbki do badania.

Mięso zbadane na obecność włośni metodą badania trichoskopowego, przed spożyciem powinno zostać poddane obróbce cieplnej zapewniającej podgrzanie mięsa do temperatury wewnętrznej wynoszącej co najmniej 71°C, nie powinno ono być wykorzystywane do przygotowania potraw na grillu lub w kuchence mikrofalowej.

Urzędowy lekarz weterynarii po przeprowadzeniu ww. badań w przypadku stwierdzenia, że badane mięso nadaje się do spożycia przez ludzi, wydaje zaświadczenie o przeprowadzeniu badania, które zawiera:

1. imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres posiadacza mięsa,
2. miejsce i termin uboju albo odstrzału,
3. datę przeprowadzenia badania,
4. gatunek zwierzęcia, z którego pozyskano mięso oraz numer identyfikacyjny tego zwierzęcia, jeżeli przepisów o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt wynika obowiązek oznakowania zwierzęcia,
5. wynik badania,
6. Informacja o ograniczeniach w sposobie wykorzystania mięsa – jeżeli badanie na obecność włośni przeprowadzone było metodą badania trichoskopowego (*punkt dodatkowy w przypadku badania mięsa świń, nutrii i dzików*).

Zgodnie z § 12 rozporządzenia mięso świń, nutrii i dzików nie może zostać spożyte ani przetworzone

przed uzyskaniem zaświadczenia, potwierdzającego przydatność do spożycia, o którym mowa wyżej. Jeżeli w wyniku badania na obecność włośni zostanie stwierdzona ich obecność w mięsie, powiatowy lekarz weterynarii (*lub w jego imieniu urzędowy lekarz weterynarii**) wydaje decyzję administracyjną w sprawie uznania mięsa za niezdatne do spożycia przez ludzi. Jednak nim ją wyda, urzędowy lekarz weterynarii pobiera z urzędu próbki mięsa i przeprowadza ponowne badanie na koszt posiadacza mięsa.

Mięso uznane w wyniku wyżej opisanych badań, za niezdatne do spożycia przez ludzi zostaje oznakowane przez urzędowego lekarza weterynarii znakiem weterynaryjnym w kształcie trójkąta równobocznego o długości boku 5 cm zawierającym:

- w górnej części - litery „PL”,
- w dolnej części - litery „IW”.

Urzędowy lekarz weterynarii, nie będący pracownikiem Inspekcji Weterynaryjnej przekazuje powiatowemu lekarzowi weterynarii informację o wydanych zaświadczeniach odnośnie przeprowadzonych badaniach mięsa oraz decyzje administracyjne o uznaniu mięsa za niezdatne do spożycia przez ludzi.

Istnieje więc wymóg ścisłej współpracy rolnika z powiatowym lekarzem weterynarii przy uboju zwierząt z przeznaczeniem mięsa na użytek własny. Robienie uników w przestrzeganiu wyżej opisanych wymogów jest wykrywalne, zwłaszcza w przypadku zwierząt podlegających obowiązkowi identyfikacji i rejestracji. Bowiem, jeżeli zwierzę zostało raz wciągnięte do rejestru zwierząt, musi być z niego wykreślone według określonych procedur. Do skreślenia z rejestru procedury wymagają udokumentowanego, jednoczesnego zaistnienia dwóch śladów tj. zbycia zwierzęcia u zbywcy i nabycia zwierzęcia u nabywcy.

W przypadku uboju zwierzęcia w gospodarstwie z przeznaczeniem mięsa na użytek własny brakuje nabywcy jako drugiego śladu. Tę rolę spełnia odnotowanie uboju w Powiatowym Inspektoracie Weterynarii. Dlatego każdy ubój w gospodarstwie winien być zgłaszany i odnotowany w książce rejestracji zwierząt. Winne być zachowane dokumenty potwierdzające przesłanie materiałów szczególnego ryzyka do utylizacji oraz wyniki obowiązkowych badań poubojowych.

Dokumenty powinny być przechowywane przez okres 3 lat. Rozdźwięk między danymi w gospodarstwie i danymi w Powiatowym Inspektoracie Weterynarii odnośnie uboju zwierząt w gospodarstwie, świadczy o nieprzestrzeganiu obowiązujących przepisów.

* - lekarz urzędowy jest lekarzem weterynarii praktykującym w zakresie leczenia zwierząt, a jednocześnie jest upoważnionym przez powiatowego lekarza do wykonywania określonych urzędowych czynności na danym terenie.

Marcin Jakubowski
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

PRODUKTY UBOCZNE CHOWU BYDŁA I WŁAŚCIWE ICH WYKORZYSTANIE

W Polsce, od lat '80 poprzedniego wieku, wciąż spada pogłowie bydła. W roku 2009 kształtowało ono się na poziomie 35 szt./100 ha użytków rolnych. Jest to jeden z najniższych wskaźników w Europie. Dla porównania, w Niemczech dane wskazują na 90 szt., a w Holandii 200 szt. Pogłowie zmniejsza się we wszystkich krajach rozwiniętych. Wiąże się to ze specjalizacją gospodarstw produkujących mleko, czego wynikiem jest wzrost wydajności mlecznej bydła. Z tego powodu mniejsze gospodarstwa rezygnują z hodowli bydła mlecznego i przestawiają się na hodowlę bydła opasowego.

Rok 2010 przyniósł dość znaczące zmiany na rodzimym rynku mleka i wołowiny. Średnia cena mleka, skupowanego przez mleczarnie w bieżącym roku, jest większa o 10% niż średnia z poprzednich 5 lat i kształtuje się na poziomie 1,07 zł/l. Cena ta wiąże się z coraz większym popytem na produkty przemysłu mleczarskiego, jak również jest wywołana kurczeniem się rynków skupu mleka. Trzeba podkreślić, że produkcja mleka staje się opłacalna przy cenie oscylującej na poziomie 0,95 zł/l, oczywiście przy paszy pochodzącej z własnego gospodarstwa i wydajności powyżej 6 tys. l od krowy. Analitycy przewidują dalszy wzrost cen mleka oraz stabilizację wartości pieniężnej w lutym i marcu przyszłego roku.

Od kilku miesięcy wzrastają ceny mięsa wołowego na rynku polskim, z czego wynika, że popyt na wołowinę wciąż rośnie. Trzeba tutaj podkreślić, że ceny wołowiny uzyskiwane w Polsce, są odzwierciedleniem cen w UE, ponieważ 60% mięsa wołowego wyprodukowanego w naszym kraju, jest eksportowane do krajów wspólnoty, a kolejne 20% eksportowane jest poza granice UE. Niestety polskie mięso jest gorszej jakości, ponieważ bardzo często pochodzi z krzyżówek ras mlecznych z mięsnyymi. Tylko około 30 tys. sztuk bydła w Polsce to rasy o użytkowaniu czysto mięsnym.

Bydło niezależnie od kierunku hodowli utrzymywane jest w Polsce głównie w dwóch systemach inwentarskich: uwięziowym i wolnostanowiskowym. Przy systemach uwięziowych najczęściej utrzymywane jest ono na płytkiej ściółce, natomiast w systemie wolnostanowiskowym zwierzęta mogą przebywać na głębokiej ściółce, płytkiej ściółce oraz bezściółkowo (ruszta). Każdy z wymienionych systemów ma swoich zwolenników i przeciwników.

Systemy bezściółkowe często spotykane są w gospodarstwach wielkotowarowych ze względu na minimalizację obsługi, związanej z wybieraniem odpadów z produkcji zwierzęcej, a dokładnie w tym przypadku – gnojowicy, która przechowywana jest w specjalnych zbiornikach. Często na taki system również decydują się gospodarstwa, które nie mają wystarczającej ilości

słomy pochodzącej z własnej produkcji. Oprócz tego, że gnojowica jest wartościowym nawozem, który zawiera fosfor i potas w formach dobrze przyswajalnych dla roślin – niestety, równolegle zakwasza glebę oraz niszczy jej naturalną strukturę. Dzieje się tak, ponieważ tłuszcz i włókna zawarte w gnojowicy zasklepiają pory w glebie, co prowadzi do destrukcyjnych procesów beztlenowych w warstwie ornej. Dodatkowo nadmierna ilość bakterii beztlenowych, która dostaje się do gleby wraz z tym nawozem naturalnym, powoduje zachwianie równowagi biologicznej pola, co przyczynia się do jego zakwaszenia. Również zbyt wysoki poziom, zawartego w gnojowicy azotu w formie amonowej i siarkowodoru, działa toksycznie na korzenie roślin, które nie mogą rozwijać się w prawidłowy sposób. Najważniejszą, przy stosowaniu tego nawozu naturalnego, jest jego homogenizacja jak i odpowiednie przefermentowanie. Należy również dobrać odpowiednią dawkę, która nie powinna przekraczać maksymalnej granicy asymilacji tego nawozu przez glebę. Gnojowicy nie powinno stosować się na glebach lekkich, ponieważ stwarza to niebezpieczeństwo przeniknięcia związków azotu i fosforu do wód gruntowych.

Systemy ściółkowe pozwalają na uzyskanie obornika, który jest wyjątkowo bogatym nawozem, poprawiającym żyzność i aktywność biologiczną gleby. Nie powoduje jej zakwaszenia i w korzystny sposób działa strukturo-, jak i próchnicotwórczo. Na takie systemy mogą pozwolić sobie gospodarstwa, posiadające wystarczającą ilość słomy z własnej produkcji. Natomiast kłopotem może okazać się przechowywanie obornika, szczególnie przy systemach z płytką ściółką, w których jest on wybierany codziennie lub co kilka dni i składowany w obrębie gospodarstwa. W systemach z głęboką ściółką, wybieranie obornika jest zazwyczaj zsynchronizowane z jego wywożeniem na pola i przyorywaniem.

Przy każdym systemie utrzymania bydła, problemem jest nadmierne wydzielanie odorów w budynkach inwentarskich, jak i w miejscach przechowywania produktów ubocznych chowu zwierząt. Ważnym aspektem jest zadbanie o prawidłowe, tlenowe przemiany produktów ubocznych chowu zwierząt.

Z powyższych faktów płynie do świadomości każdego rolnika bardzo ważna informacja: już w oborze, na przymie, kanałach gnojowych czy zbiorniku można prawidłowo zadbać o produkty uboczne chowu zwierząt. Istotnym jest, aby jeszcze przed wywiezieniem na pole obornika czy gnojowicy zatroszczyć się o prawidłowe, a zatem tlenowe przemiany tych naturalnych nawozów. Łatwym sposobem, na uzyskanie optymalnie korzystnego dla gleby naturalnego nawozu, jest użycie

stymulatorów przemian biologicznych i chemicznych produktów ubocznych chowu zwierząt.

Na przykład PRP FIX - stymulator biologicznej transformacji produktów ubocznych chowu zwierząt składa się ze specjalnie opracowanej mieszaniny związków mineralnych – jest to pochodna technologii MIP. Preparat reguluje procesy fermentacji obornika, gnojowicy i gnojówki. Jest to produkt, który stymuluje rozwój mikroorganizmów tlenowych (grzybów, bakterii i innych), dzięki czemu zmniejsza procesy gnilne (beztlenowe) zachodzące zarówno w oborniku, jak i gnojowicy. Takie oddziaływanie na odpady z produkcji zwierzęcej poprawia nie tylko dobrostan zwierząt, ale także jakość nawozową produktów ubocznych chowu zwierząt.

Stymulator ten powoduje obniżenie stężenia amoniaku w budynkach inwentarskich o 30-50%, niezależnie od systemu utrzymania, co pozytywnie wpływa na mikroklimat w oborze oraz na drogi oddechowe zwierząt. Procesy zapoczątkowane wskutek zastosowania preparatu przyczyniają się również do obniżenia temperatury obornika. Nie dochodzi zatem do szybkiego namnażania się w ściółce bakterii i wirusów, powodujących u bydła mlecznego mastitis. Obniża się zatem ilość komórek somatycznych w mleku. Kolejną korzyścią z zastosowania omawianego stymulatora przemian biologicznych i chemicznych produktów ubocznych chowu zwierząt jest bardziej sucha i stabilniejsza ściółka, dzięki czemu nie dochodzi do złamań i zwichnięć kończyn bydła, jak również zapobiega się bakteryjnym schorzeniom racic. Jednocześnie, dzięki suchszej ściółce, zmniejsza się zapotrzebowanie na słomę – w systemach opierających się na głębokiej ściółce, nawet o 25%.

Poprzez stosowanie stymulatorów w gnojowicy zmniejsza się jej toksyczne oddziaływanie na glebę. Dzieje się tak, ponieważ ilość azotu w formie amonowej ulega zmniejszeniu oraz redukuje się ilość bakterii beztlenowych. Równocześnie stymulator ten przyczynia się do homogenizacji gnojowicy w kanałach i zbiornikach, co ułatwia jej wybieranie i stosowanie na polach produkcyjnych.

Produkty uboczne chowu zwierząt, wskutek oddziaływania omawianego preparatu, zwiększają swoją wartość nawozową. Potwierdzają to wieloletnie badania w Polsce i Francji.

Przy dawce obornika 30 t/ha, poddanego wcześniej działaniu stymulatora przemian biologicznych i chemicznych produktów ubocznych chowu zwierząt, wprowadza się więcej: azotu, potasu, magnezu i wapnia – tabela 1.

Przy wciąż rosnących cenach nawozów mineralnych, używanie stymulatora przemian biologicznych i chemicznych produktów ubocznych chowu zwierząt wykorzystującego technologię MIP daje realne możliwości sporych oszczędności na nawożeniu w gospodarstwie.

Ważny jest również aspekt zmniejszenia emisji odorów podczas stosowania na polach produktów ubocznych chowu zwierząt, zawierających wspomniany stymulator - aż o 27%. Jest to istotne szczególnie dla gospodarstw, które posiadają pola w sąsiedztwie zabudowy mieszkalnej.

Tabela 1

Zawartość składników N, K, Mg, Ca w oborniku przy dawce 30 t/ha

Wyszczególnienie	Bez użycia PRP FIX [kg]	Z użyciem PRP FIX [kg]	Różnica [kg]
Azot organiczny (N)	249	330	79
Potas (K)	175	194	19
Magnez (Mg)	42	53	11
Wapno (Ca)	153	240	87

Źródło: GAEC de la Tremblée 22 Hénon (Francja), analizy wykonane przez Celesta-Lab

Optymalne dawkowanie preparatu niesie ze sobą zarówno ekonomiczne jak i praktyczne korzyści.

Tabela 2

Dawkowanie PRP FIX - stymulatora przemian biologicznych i chemicznych produktów ubocznych

Rodzaj zwierzęcia	Dawka na 1 szt./tydzień
Krowy dojne / Opasy powyżej 500 kg	1,0 kg
Krowy zasuszone	0,8 kg
Młode bydło od 200 kg do 500 kg	0,5 kg
Cielęta / Młode bydło do 200 kg	0,15 kg

chowu zwierząt w chowie bydła

Z powyższych informacji wynika, iż zastosowanie stymulatora, opartego na technologii MIP, dostarcza wielu korzyści w produkcji zwierzęcej oraz roślinnej:

- zmniejsza wydzielanie amoniaku i zapobiega nadmiernemu gromadzeniu się bakterii i wirusów w ściółce, przez co korzystnie działa na dobrostan zwierząt;
- zmniejsza toksyczne działanie gnojowicy na glebę, co z kolei pozwala na lepsze jej wykorzystanie w nawożeniu;
- zwiększa wartość nawozową obornika i gnojowicy, które po zastosowaniu, poprawiają żyzność gleby;
- pozwala oszczędzać na słomie, nawozach mineralnych i wizytach weterynaryjnych.

Hubert Tabor

Agrobiogazownia w Kostkowicach przykładem wdrażania technologii ograniczających negatywny wpływ produkcji rolnej na środowisko

Karol Węglarzy^{1,2,3}, Witold Podkówka^{4,5}, Małgorzata Bereza²

Postęp cywilizacyjny, szczególnie w ostatnich kilkudziesięciu latach, spowodował zmiany niekorzystnie wpływające na stan środowiska przyrodniczego. Wiele ostatnio mówi się o efekcie cieplarnianym, na który mają wpływ generowane i emitowane gazy cieplarniane (CO_2 , CH_4 , NH_4 , tlenków azotu i innych), z których znaczną ilość odpowiedzialne jest rolnictwo, a szczególnie produkcja zwierzęca. Międzyrządowy Zespół do spraw Zmian Klimatu (IPCC) stwierdził, że od końca XIX wieku średnia globalna temperatura wzrosła o $0,6 \pm 0,2^\circ\text{C}$ i „przypuszczalnie większość tego ocieplenia w ostatnich 50 latach jest związana z działalnością człowieka”. Ze świadomości zagrożeń a także z przekonania, że rolnictwo jest również ofiarą zmian klimatycznych, zrodziła się idea działań w kierunku wdrażania technologii ograniczających lub eliminujących negatywny wpływ produkcji rolnej na środowisko. Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki PIB Grodziec Śląski Sp. z o.o. w tym celu oraz dla racjo-

nalnego i bezpiecznego dla środowiska zagospodarowania odpadów z produkcji zwierzęcej i roślinnej wybudował biogazownię rolniczą w Gospodarstwie Kostkowice, działającą w ramach utworzonego już wcześniej Centrum Energii Odnawialnej.

W centrum funkcjonuje:

- agrorafineria - produkująca biopaliwo z nasion rzepaku,
- kolektory słoneczne do ogrzewania wody użytkowej,
- elektrownia wiatrowa, która zasila oświetlenie zewnętrzne gospodarstwa,
- wymiennik ciepła odyskujący ciepło z chłodzenia mleka wykorzystywane do ogrzania wody użytkowej w oborze,
- plantacja towarowa wierzby energetycznej,
- agrobiogazownia o mocy 0,6 MW energii elektrycznej wraz z separatorom do produkcji dygestatu z substancji pofermentacyjnej na cele nawozowe.

Wymienione instalacje stanowią modelowe roz-

wiązania dla gospodarstw rolnych o powierzchni około 1000 ha utrzymujących około 550 DJP.

Terminem „biogazownia” określa się technologię wytwarzania biogazu wykorzystującą surowce pochodzenia rolniczego, odpady i odchody powstające w wyniku produkcji roślinnej i zwierzęcej, jak również produkty uboczne i odpadowe z przetwórstwa rolno-spożywczego. Produktem pofermentacyjnym jest ekologiczny nawóz. Termin „agrobiogazownia” wprowadzono w miejsce stosowanego terminu „biogazownia rolnicza”.

W skład agrobiogazowni w Kostkowicach wchodzi następujące obiekty, stanowiące elementy linii technologicznej do produkcji biogazu, zamienianego w procesie spalania na energię elektryczną i ciepłą oraz dygestu (nawozu):

- zbiornik gnojowicy wraz z przepompownią,
- magazyn substratów,
- fermentor (komora fermentacyjna, zbiornik) o pojemności około 4500 m^3 ,
- kosz zasypowy,
- zbiornik biogazu o po-

- jemności około 500 m^3 ,
- zbiornik dygestatu,
- separator,
- zbiornik wody pofermentacyjnej,
- budynek ko generacyjny z wyposażeniem do zamiany biogazu na energię,
- pochodnia,
- transformator,
- drogi dojazdowe.

Lokalizacja agrobiogazowni

Agrobiogazownia w Kostkowicach jest usytuowana za zabudowaniami gospodarczymi gospodarstwa w odległości ok. 300 m od zabudowań mieszkalnych. Działka przeznaczona pod lokalizację agrobiogazowni wynosi ok. 3 ha. Na rysunku 1 przedstawiono rozmieszczenie budynków gospodarstwa i lokalizację agrobiogazowni, zaś rysunek 2 przedstawia części składowe agrobiogazowni.

Na terenie agrobiogazowni zaprojektowano drogi w ruchu okrężnym o szerokości 6 i 4,5 m. Ponieważ teren agrobiogazowni jest zagrożony wybuchem, powinna być zlokalizowana na działce przeznaczonej wyłącznie

¹Instytut Zootechniki, Państwowy Instytut Badawczy w Krakowie, Dział Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej, ul. Krakowska 1, 32-083 Balice

²Instytut Zootechniki, Państwowy Instytut Badawczy w Krakowie, Zakład Doświadczalny w Grodziecu Śląskim, Grodziec Śląski 3, 43-386 Świętoszówka

³Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, ul. Willowa 2, 43-300 Bielsko-Biała

⁴Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy, im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy

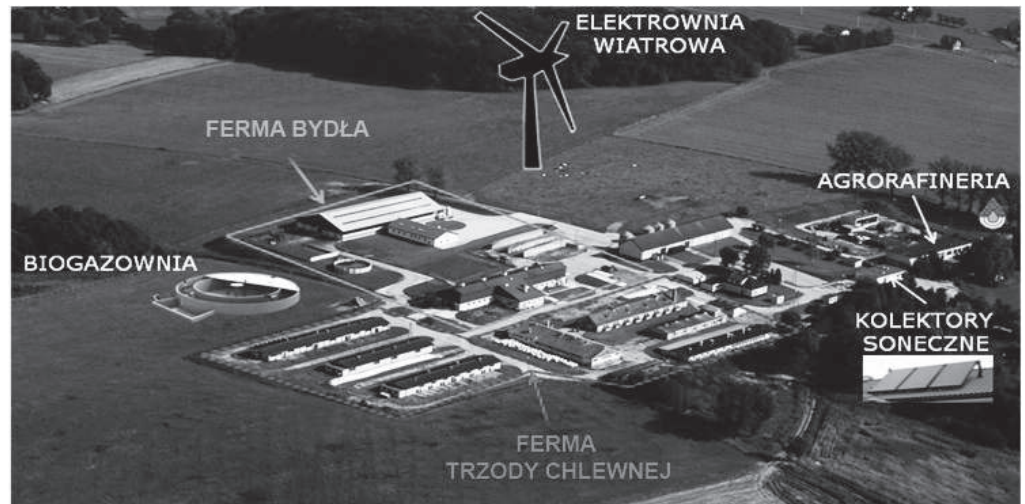
⁵Wyższa Szkoła Środowiska w Bydgoszczy

na ten cel z zachowaniem właściwych odległości między poszczególnymi obiektami. Do obiektów linii technologicznej należą:

Reaktor fermentacyjny (komora fermentacyjna), jest zbiornikiem okrągłym w przekroju, żelbetonowym, monolitycznym. Wewnątrz fermentora biegnie instalacja grzewcza dla potrzeb utrzymania właściwej temperatury fermentacji ok. 40°C. Jest ocieplony i zaopatrzone w schody stalowe prowadzące na jego strop. Tworzy on kołowy, zadaszony zbiornik ze środkowym słupem nośnym i komorą wewnętrzną wytworzoną przez pierścień pośredniokoło w kole.

Podstawowe wymiary fermentora: - średnica 32,72 m, - całkowita wysokość 6,8 m, - wysokość nad terenem 4,5 m, - zabudowa powierzchni 840,8 m², - po-

Rys. 1. Lokalizacja agrobiogazowni w Kostkowicach

jemność - fermentor główny 2038 m³, - fermentor końcowy 2285 m³, razem 4323 m³

Główny fermentor na zdolność do obciążenia do 12% suchej masy. Układ trzech mieszadeł umieszczonych w przestrzeni pierścienia fermentora, umożliwia ruch wirowy cząstek substratów wzdłuż

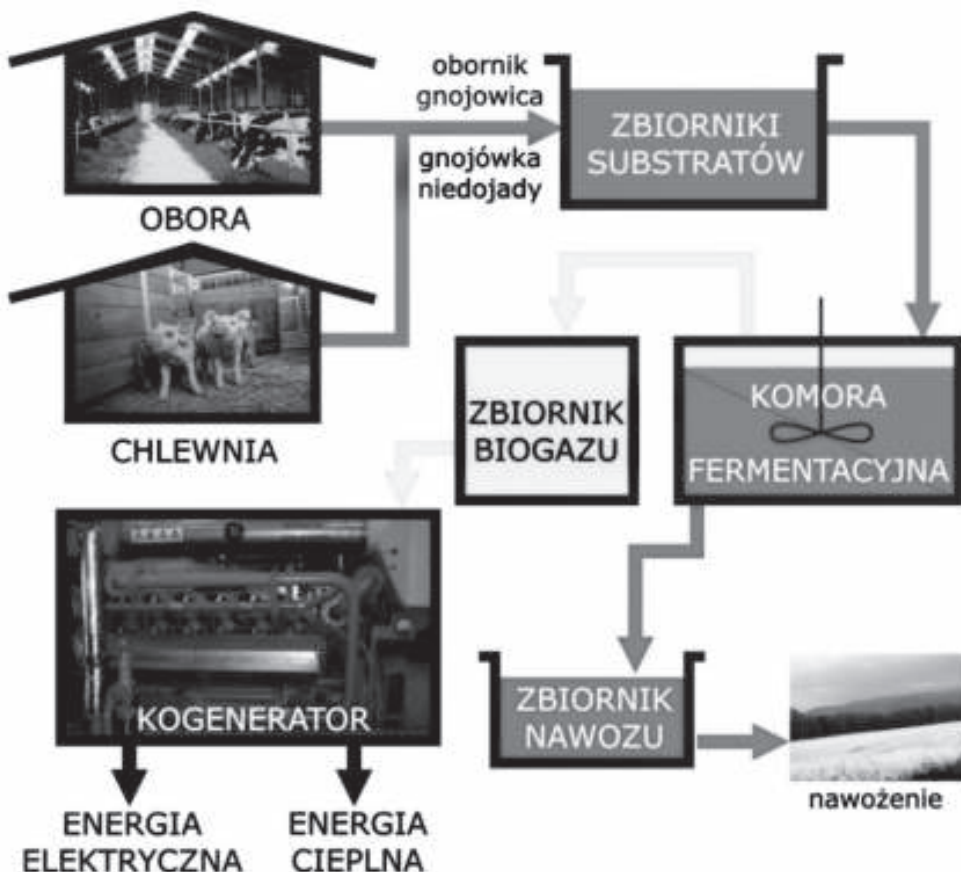
całego obwodu pierścienia i zapewnia powrotne wchłanianie rozmywanych cząstek substratów. Wokół fermentora i zbiornika biogazu znajduje się droga pożarowa spełniająca wymagania szerokości 4,5 m o promieniu skrętu 11 m. Zachowano odległość 10 m od drogi do fermentora oraz zbiornika gazu.

Kosz zasypowy jest żelbetonową otwartą komorą o pojemności naważenia substratu, którego wlot znajduje się pod poziomem zawartości fermentora. Dozowanie substratów stałych- kiszunki, obornik, odpady z żywienia, zapewniają połączone z centralny systemem sterującym, który określa odstępy czasowe i ilościowe dozowanego substratu. Dozowanie odbywa się wg masy a nie objętości. Stosowane mogą być substraty roślinne takie jak kiszunki, słoma, obornik i inne po rozdrobnieniu na cząstki nie dłuższe niż 40 mm.

Zbiornik biogazu
Zbiornik o średnicy wewnętrznej 8 m i wysokości 11 m, pojemności około 500 m³, wykonany z żelbetonu. Wewnątrz zbiornika znajduje się balon folii magazynowany biogaz.

Zbiornik dygestat
Masa pofermentacyjna jest przechowywana w żelbetonowym okrągłym zbiorniku o średnicy wewnętrznej 6 m i wysokości 6 m. Do odsączania cząstek stałych z masy pofermentacyjnej zamontowano separator II generacji Doda firmy JPS Jakson, który powoduje wydzielenie cząstek stałych z zawiesiny i zagęszczeniu dygestatu do około 25%

Rys. 2. Linia technologiczna do produkcji energii z biomasy w biogazowni rolniczej w Kostkowicach

suchej masy. Uzyskany dygestat stanowi doskonały nawóz rolniczy.

Zbiornik cieczy pofermentacyjnej

Ciecz pofermentacyjna, z której odseparowano części stałe jest przechowywana w żelbetowym okrągłym zbiorniku o pojemności 4560 m³, średnicy wewnętrznej 32,5 m i wysokości 6 m.

Kogenerator

Agrobiogazownia jest wyposażona w jednostkę kogeneracyjną firmy Deutz do przetwarzania biogazu na energię elektryczną i ciepłą o wydajności elektrycznej 600 kW, i wydajności cieplnej 620 kW, o sprawności 85%, w tym elektrycznej 43%.

Transformator

Stacja transformatorowa 0,4/15 kV z linią 15 kV odprowadzającą wytworzoną energię elektryczną do sieci elektroenergetycznej. Stacja transformatorowa na zaciskach SN transformatora, posiada czterokwadrantowy licznik rewersyjny energii elektrycznej sprzedanej na zewnątrz. Licznik ten w sytuacji zatrzymania ko generatora, umożliwia zliczanie energii pobranej z sieci zewnętrznej do zasilenia potrzeb własnych biogazowi oraz gospodarstwa.

Pochodnia spalająca biogaz podczas przerw technologicznych lub awarii jednostki kogeneracyjnej o wydajności 200 m³/h.

Centralny system sterowania

Proces produkcji biogazu jest sterowany przez centralny system sterowania BDS, który automatyzuje większość operacji eksploatacyjnych- dozowanie substratów, starowanie mieszađłami i pompami, jednostką ko generacyjną, monitoruje ciągle proces

fermentacji na podstawie aktualnego przebiegu procesu biochemicznego. System w przypadku awarii bądź ponadlimitowych parametrów pracy, umożliwia wczesne ostrzeżenia za pośrednictwem komunikatorów przesyłanych za pomocą SMS lub e-mail.

Instalacja odgromowa

Celem zminimalizowania skutków termicznych wywołanych działaniem pioruna, na terenie agrobiogazowni obowiązuje wykonanie instalacji odgromowej.

Agrobiogazownia w Kostkowicach przetwarza substraty rolnicze: - obornik bydłęcy i świński, - gnojowicę świńską, - gnojówkę bydłęcą, - odpady z żywienia zwierząt, głównie bydła mlecznego, - odpady kiszonek, - gliceryna z agrorafinerii Kostkowice, - kiszonkę z kukurydzy, - kiszonkę z traw.

W odległości do 20 km znajdują się zakłady przemysłu spożywczego, piwowarskiego i mięsnego, które mogą dostarczać produkty uboczne do produkcji biogazu.

Obornik bydłęcy i obornik świński są dowożone środkami transportu wewnętrznego. Gnojówka bydłęca i gnojowica świńska jest kierowana do odpowiednich zbiorników służących do ich magazynowania, skąd są przepompowywane do fermentora. Gliceryna, odpady z żywienia zwierząt, odpady kiszonek oraz kiszonki są dowożone specjalistycznymi środkami transportu.

Proces wytwarzania biogazu jest realizowany w pięciu etapach technologicznych

1. dostarczanie, składowanie i przygotowanie substratów,
2. wprowadzenie substratów (wsadu) do fermentora - komory fermentacyjnej,

3. uzyskiwanie biogazu,
4. uzdatnianie i zagospodarowanie odpadów pofermentacyjnych,
5. uzdatnianie i wykorzystanie biogazu.

Proces fermentacji odbywa się w komorze reaktora fermentacyjnego po wprowadzeniu substratów (wsadu). W komorze głównej zawartość suchej masy we wsadzie (kofermencie) wynosi 12%. Po zakończeniu głównego etapu fermentacji, część mieszaniny jest z komory głównej fermentora przeniesiona do komory fermentora końcowego. W miejsce odgazowanego

stratów przygotowywanych do wsadu do komory głównej fermentora. Nadmiar jest kierowany do zbiornika na ciecz pofermentacyjną, która jest wykorzystywana do nawożenia użytków rolnych. Dygestat o zawartości suchej masy około 25% można wykorzystywać, jako substrat do ponownego fermentowania, lub przeznaczyć do produkcji kompostu lub jako obornik do nawożenia pól.

Dla silnika w agregacie ko generacyjnym o mocy 0,6 MW zapotrzebowanie na substraty przedstawiono w tabeli.

Zapotrzebowanie na substraty

Substrat	Roczne zapotrzebowanie t/rok	Ciężar objętościowy t/m ³	Dzienne zapotrzebowanie m ³ /dzień
gnojowica bydłęca	5463	1,1	13,61
gnojowica z trzody chlewnej	3934	1,02	10,61
kiszonka z kukurydzy	1509	0,65	6,36
niedojadi	628	0,7	2,46
razem	11534		24,21

substratu (wsadu) wprowadza się nową dawkę substratów (wsadu) do komory głównej fermentora. Czas pracy agrobiogazowni wynosi 8000 h/rok.

Po całkowitym zakończeniu fermentacji w komorze końcowej, pozostałość w postaci substancji pofermentacyjnej jest przepompowywana do zbiornika dygestatu, gdzie poddawana jest procesowi separacji, w wyniku którego uzyskuje się dwie frakcje: zagęszczoną - dygestat o zawartości około 25% suchej masy i ciecz pofermentacyjną, która może być wykorzystywana do rozcieńczania sub-

Warto nadmienić, że budowa agrobiogazowni w Kostkowicach została zrealizowana w ramach projektu dofinansowanego przez WFOŚ i GW w Katowicach.

Wyniki eksploatacji agrobiogazowni zostaną przedstawione, po uzyskaniu pełnej zdolności produkcyjnej

Literatura:

1. Agrobiogazownia, opracowanie zbiorowe pod Redakcją Karola Węglarzy i Witolda Podkówkę, Wyd. Instytut Zootechniki PIB, Grodziec Śląski, październik 2010, ss.156.
2. Substraty dla biogazowni rolniczych, Podkówkę Z., Podkówkę W., Wyd. Redakcja „Agro Servis”, Warszawa, luty 2010, ss. 72.

INTERESUJĄCA POMOC DLA INWESTYCJI W OŹE

Zainteresowanie inwestycjami w odnawialne źródła energii (OŹE), pomimo ciągle napotykanym trudności formalno-administracyjnych podczas realizacji, systematycznie rośnie. Tego typu przedsięwzięcia, z uwagi na swe walory, mogą liczyć na wiele form pomocy publicznej. Najbardziej atrakcyjne źródło finansowania, tj. fundusze europejskie, na skutek dużego zainteresowania nimi powoli wyczerpują swoje pule (np. PO Infrastruktura i Środowisko, Działanie 9.4). Potencjalny inwestor w OŹE powinien więc zwrócić uwagę na pozostałe, dostępne środki pomocowe.

Warto zastanowić się nad skorzystaniem z programu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który oferuje pożyczki na preferencyjnych warunkach dla inwestycji w OŹE i wysokosprawną kogenerację. Nabór wniosków na to działanie potrwa do 7 stycznia 2011 r. Pomoc finansowa udzielana będzie inwestorom realizującym projekty w obszarze:

- wytwarzania energii cieplnej przy użyciu biomasy (źródła rozproszone o mocy poniżej 20 MWt),
- wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu przy użyciu biomasy (źródła rozproszone o mocy poniżej 3 MW),
- wytwarzanie energii elektrycznej i/lub ciepła z wykorzystaniem biogazu powstałego w procesach

odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu szczątków roślinnych i zwierzęcych,

- elektrowni wiatrowych o mocy poniżej 10 MW,
- pozyskiwania energii z wód geotermalnych,
- elektrowni wodnych o mocy poniżej 5 MW,
- wysokosprawnej kogeneracji bez użycia biomasy.

Środkiem pomocowym jest także preferencyjna pożyczka, podlegająca umorzeniu (w wysokości do 50%, w zależności od rentowności inwestycji). Może ona wynieść od 4 mln zł do 50 mln zł i stanowić aż do 75% kosztów kwalifikowanych całego przedsięwzięcia. Okres finansowania może wynosić nawet 15 lat, licząc od pierwszej wypłaty środków.

Wśród kosztów kwalifikujących się do pomocy znalazło się m.in. wykonanie dokumentacji wymaganej na etapie przygotowania inwestycji (jeśli jej koszty nie przekraczają równowartości 200 tys. euro, to mogą stać się kosztami kwalifikowanymi projektu, nawet jeśli zostały poniesione przed złożeniem wniosku – już od 1 stycznia 2009 r.). Kosztami kwalifikowanymi mogą być także koszty nabycia lub wytworzenia nowych środków trwałych, zakup gruntów pod inwestycję, koszty materiałów lub robót budowlanych, wartości niematerialnych i prawnych w for-

mie patentów, czy koszty związane z zarządzaniem i nadzorem nad inwestycją. Procedura wnioskowania składa się z dwóch etapów: złożenia wniosku oraz, po wstępnym zakwalifikowaniu się, złożenia pozostałych dokumentów, w tym studium wykonalności projektu.

Inną formą wsparcia jest program pożyczek regionalnych dla źródeł OŹE i kogeneracji. Wspiera on projekty inwestycyjne w zakresie energii z biomasy (źródła rozproszone poniżej 20 MW), kogeneracji z biomasy (źródła rozproszone poniżej 3 MW), energii i/lub ciepła z biogazu pochodzących ze ścieków, rozkładu szczątków roślinnych i zwierzęcych. Wspomaga także inwestycje w energię wiatrową (o mocy poniżej 10 MW), geotermię, elektrownie wodne (poniżej 5 MW) oraz pompy ciepła i fotowoltaikę. W przypadku tej pożyczki nie ma możliwości umorzenia – oprocentowanie jest stałe (3% w skali roku), a jej wartość może wynosić do 75% kosztów kwalifikowanych inwestycji. Okres spłaty wynosi maksymalnie 10 lat, a planowana inwestycja powinna zawierać się w przedziale od 1 do 10 mln zł.

Kolejną inicjatywą skierowaną na inwestycje w OŹE jest „Program rozwoju biogazowni rolniczych”, który finansowany jest w ramach Systemu Zielonych Inwestycji, także ze środków NFOŚiGW. Pomoc publiczna oferowana jest inwestorom realizującym projekty w obszarze:

- budowy i/lub modernizacji obiektów wytwarzania energii elektrycznej i/lub ciepła z wykorzystaniem biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu szczątków roślinnych i zwierzęcych,
- budowy i/lub modernizacji instalacji wytwarzania biogazu rolniczego w celu wprowadzenia go do sieci dystrybucyjnej gazowej, przy czym biogaz rolniczy to paliwo gazowe otrzymywane z surowców rolniczych, produktów ubocznych rolnictwa, płynnych

lub stałych odchodów zwierzęcych, produktów ubocznych albo pozostałości przemysłu rolnospożywczego lub biomasy leśnej w procesie fermentacji metanowej.

Warunkiem udzielenia pomocy jest posiadanie przez inwestora środków w wysokości 25% kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Warto nadmienić, iż ten instrument wsparcia to równocześnie dofinansowanie inwestycji w formie bezzwrotnej dotacji (do 30% kosztów kwalifikowanych) oraz preferencyjna pożyczka (do 45% kosztów kwalifikowanych; bez możliwości umorzenia). Pożyczka może być udzielona na 15 lat i posiada stałe oprocentowanie 5,5% w skali roku. Koszty kwalifikowane muszą być w bezpośredni sposób związane z budową i/lub modernizacją obiektów wytwarzania energii elektrycznej z wykorzystaniem biogazu (w tym także energii cieplnej) oraz wytwarzania biogazu rolniczego. Poza wymienionymi powyżej są to również koszty związane z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej energii

elektrycznej, cieplnej lub gazowej. W przypadku wnioskowania o środki z tego programu, oprócz standardowych dokumentów, niezbędna będzie deklaracja szacowanych efektów ekologiczno-technicznych – umożliwi ona ocenę inwestycji wg dynamicznego kosztu jednostkowego. Wskaźnik ten pokazuje jaki jest techniczny koszt uzyskania jednostki efektu ekologicznego (im niższa jego wartość, tym przedsięwzięcie jest bardziej efektywne i wniosek będzie wyżej oceniony).

Decydując się na inwestycję w elektrociepłownię lub ciepłownię na biomasę warto zapoznać się ze wsparciem przeznaczonym na tego typu przedsięwzięcia. Pomoc publiczna może zostać przyznana w obszarze budowy, przebudowy lub rozbudowy obiektów wytwarzania energii elektrycznej lub cieplnej z zastosowaniem wyłącznie biomasy o cieplnej mocy docelowej 50 MWt oraz o minimalnym koszcie całej inwestycji – 2 mln zł. Pomoc oferowana jest w postaci dwóch zintegrowanych instrumentów, tj. dotacji (maksymalnie 30% wartości kosz-

tów kwalifikowanych) oraz pożyczki (45% kosztów kwalifikowanych; oprocentowanie zmienne; okres finansowania – 15 lat).

Jednocześnie warto przypomnieć o najczęściej pojawiających się błędach lub brakach w składanych przez beneficjentów wnioskach o dofinansowanie inwestycji. Są one związane m.in. z: uzyskaniem warunków przyłączenia, decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach, uzyskaniem pozwolenia na budowę i koncesji na produkcję energii elektrycznej. Należy także zwrócić uwagę na aspekty rentowności odbioru prądu i ciepła, zagwarantowanie ciągłości dostaw substratu do produkcji biogazu, zabezpieczenie spłaty kredytu i odsetek oraz odbiór odpadów pofermentacyjnych i możliwość ich zagospodarowania do celów rolniczych.

Źródło:

biuletyn NFOŚiGW w Warszawie,
www.flyco.com.au

Jakub Cofała

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego
Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE ODDZIAŁY W BIELSKU-BIAŁEJ I MIKOŁOWIE

OFERUJE:

- PEŁNY ZAKRES DORADZTWA ROLNICZEGO INDYWIDUALNEGO I GRUPOWEGO
- POMOC W SPORZĄDZANIU WNIOSKÓW PRZY UBIEGANIU SIĘ O WSPARCIE FINANSOWE W RAMACH PROW 2007-2013
- SZKOLENIA ROLNICZE
- USŁUGI HOTELARSKIE I GASTRONOMICZNE (organizacja przyjęć)

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE

42-200 Częstochowa, ul. Kard. S. Wyszyńskiego 70/126, ☎ (034) 377 01 00, 377 01 01;
fax (034) 362 04 89, e-mail: sodr@odr.net.pl, www.czwa.odr.net.pl

Oddział w Bielsku-Białej, 43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24,
☎ (033) 814 45 41, 827 34 40; fax (033) 814 45 27, e-mail: Bielsko@odr.net.pl

Oddział w Mikołowie, 43-190 Mikołów, ul. Głęboka 85
☎ (032) 325 01 40, 325 01 50; fax (032) 325 01 44, e-mail: Mikolow@odr.net.pl

NOTOWANIA

INFORMACJA RYNKOWA - RYNKI LOKALNE

Informacje zebrane przez specjalistów ŚODR w okresie od 15.12. do 27.12.2010 r.

CENY ZBÓŻ zł/dt

Miejsce	Pszonica	Żyto	Pszonżyto	Jęczmień	Owies	Kukurydza
Targowisko KŁOBUCK	80		68	71	67	95
Targowisko MSTÓW	75			70	52	96
Targowisko RACIBÓRZ	90			80	75	90
Targowisko SIEWIERZ	78	53	70	70	53	100
Targowisko SKOCZÓW	95			90	85	100
Targowisko WODZISŁAW	90	70	80	90	80	90
Targowisko ŻARKI	80	60	70	70	60	90
Targowisko ŻARNOWIEC	85	70	65	72	60	
MINIMUM	75	53	65	70	52	90
MAXIMUM	95	70	80	90	85	100
ŚREDNIA	84	63	71	77	67	94
Zmiana średniej ceny w stosunku do listopada 2010	+5,73 %	-6,30 %	+6,65 %	+2,85 %	+11,36 %	+5,70 %
Młyn Cyprzanów *)	80,0	67,0				
Młyn Gliwice *)	72,0 - 78,0					
Młyn Zbrostawice *)	82,0					
Kaszarnia Mierzęcice *)				80,0		
Provimi-Rolimpe S.A. Tworóg *)	70,0	54,0	63,0	63,0		75,0

*) ceny skupu netto

CENY ŻYWCA zł/kg (ceny netto)

Miejsce	Tucznik żywiec I kl.	Tucznik wbc			Maciora	Opas I kl.	Jałówka I kl.	Krowa I kl.
		E	U	R				
DIAGNOL Toszek		5,20	5,00	4,80				
RSP PRZEŁOM Bujaków	3,90							
ZM Aleksandria Blachownia		4,90	4,70	4,40	2,80			
FPH Kretek Krzanowice	3,60				1,50	5,20	3,60	
Ubojnia Janeta Lubomia	3,60				2,00	5,20	4,20	3,20
ZM Wojtacha Tarnowskie G.	3,70				2,40			
Żarnowiec	4,00				3,00	5,60	4,50	2,60
MINIMUM	3,60	4,90	4,70	4,40	1,50	5,20	3,60	2,60
MAXIMUM	4,00	5,20	5,00	4,80	3,00	5,60	4,50	3,20
ŚREDNIA	3,76	5,05	4,85	4,60	2,34	5,33	4,10	2,90
Zmiana średniej ceny w stosunku do listopada 2010	+4,26 %	+3,04 %	+3,30 %	+2,75 %	+7,01 %	+6,25 %	+2,44 %	+5,17 %

CENY PROSIĄT zł/szt

Miejsce	Prosię 15-20 kg
Targowisko MSTÓW	
Targowisko RACIBÓRZ	100,0
Targowisko SKOCZÓW	100,0
Targowisko WODZISŁAW	
Targowisko ŻORY-KLESZCZÓW	100,0
Targowisko ŻARKI	
MINIMUM	100,0
MAXIMUM	100,0
ŚREDNIA	100,0
Zmiana średniej ceny w stosunku do listopada 2010	+6,67 %

CENY SKUPU MLEKA zł/l (ceny brutto)

Miejsce	Mleko klasa Ex	Średnia wszystkie kl.
OSM MLECZGAL Częstochowa	0,92	0,89
OSM Pszczyna	1,20	1,18
RSM Racibórz	1,13	1,12
MINIMUM	0,92	0,89
MAXIMUM	1,20	1,18
ŚREDNIA	1,08	1,06
Zmiana średniej ceny w stosunku do listopada 2010	+2,15 %	+2,82 %

(ceny brutto z VAT)

CENY PASZ - zjijedn.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Agrokompleks Ochaby Wielkie	AGROMIX Płakowice	PPH BUTOR Łany Wielkie	ZPHU KASZARNIA Mierzęce	ARGOL Jastienica	PPH Farmer Rachtórz	IMPART Staromiście	Koska Mikrołów-Bujaków	ROLCHEM Pęczyna-Ćwiklice	PHU Rduch Polomia	Cena		Zmiana średniej ceny w stosunku do listopada 2010	
												MIN	MAX		SREDNIA
MIESZANKI DLA TRZODY															
Mieszanka Prestar	dt	192,0		238,0			199,0	240,0	200,0	195,0	184,0	184,0	240,0	206,9	+5,17 %
PW	dt								140,0	128,0		128,0	140,0	134,0	0,00 %
Grower dla tuczników	dt	99,0		118,0		99,0		116,0				99,0	118,0	108,0	+7,72 %
Finisz dla tuczników	dt			111,0				108,0	106,0			106,0	111,0	108,3	+3,08 %
KONCENTRATY DLA TRZODY															
Prowit T	dt			222,0	188,0				198,0	194,0		188,0	222,0	200,5	+4,90 %
Koncentrat L	dt			232,0		208,0	196,0	224,0	168,0	204,0		168,0	232,0	205,3	+4,35 %
Koncentrat P	dt			276,0			204,0	228,0		204,0		204,0	276,0	228,0	+8,19 %
Koncentrat Protamino Forte	dt		232,0						228,0	242,0	248,0	228,0	248,0	237,5	0,00 %
Koncentrat Protamino Piggi	dt		264,0						238,0	255,0	262,0	238,0	264,0	254,8	0,00 %
Koncentrat Protamino Premium	dt		196,0	220,0					200,0	204,0	208,0	196,0	220,0	205,6	+2,24 %
MIESZANKI DLA DROBIU															
DJ	dt	127,0	132,0	148,0	132,0				128,0	120,0		120,0	148,0	131,2	+5,01 %
DKA - S	dt		144,0	164,0		143,0		148,0	148,0	160,0	152,0	143,0	164,0	151,3	+2,61 %
DKA - G	dt	134,0	138,0	168,0		138,0		144,0	140,0	160,0	150,0	134,0	168,0	146,5	+2,25 %
DKA - F	dt			156,0						134,0	146,0	134,0	156,0	145,3	+7,80 %
DKM 1	dt		138,0	160,0	128,0				132,0	136,0	130,0	128,0	160,0	137,3	+3,16 %
DKM 2	dt		132,0		120,0					124,0	122,0	120,0	132,0	124,5	-0,67 %
Mieszanka dla indyków	dt			156,0						160,0	136,0	136,0	160,0	150,7	+1,77 %
Mieszanka dla kaczek i gęsi	dt		136,0	154,0					132,0	140,0		132,0	154,0	140,5	+9,85 %
MIESZANKI DLA BYDŁA															
CJ	dt	134,0		175,0	152,0	126,0	138,0	160,0	120,0	140,0		120,0	175,0	143,1	+5,88 %
Mieszanka dla krów	dt			112,0			106,0	112,0		120,0		106,0	120,0	112,5	+1,33 %
POZOSTALE PASZE															
Oleńby pszenne	dt			66,0	60,0			60,0	43,0	62,0	65,0	43,0	66,0	59,3	+5,96 %
Śruta sojowa 46%	dt		168,0	177,0		146,0	166,0		180,0		178,0	146,0	180,0	169,2	-1,95 %
Makuch rzepakowy	dt			107,0		95,0						95,0	107,0	101,0	-
Śruta rzepakowa	dt		92,0								96,0	92,0	96,0	94,0	+2,13 %
Mieszanka dla królików	dt		146,0	164,0	136,0			160,0	160,0	121,0	154,0	121,0	164,0	148,7	+3,95 %
DODATKI MINERALNO-WITAMINOWE															
Kreda pastawna	30 kg		8,0				10,0	10,0		10,0	8,4	8,0	10,0	9,3	0,00 %
Formonix	5 kg		18,0									18,0	18,0	18,0	0,00 %
Kwaśny węgiel sodu	25 kg						35,0					35,0	35,0	35,0	0,00 %
Lizawka solna 10kg	10 kg		8,0				8,5	9,0	9,0		9,1	8,0	9,1	8,7	+1,15 %

CENY NAWOZOW MINERALNYCH - zł/dt (ceny brutto z VAT)

Wyszczególnienie	Agrokompleks Ochaby Wielkie	AGROMIX Płakowice	PHU GEES Krupa Toszek	PPH BUTOR Łany Wielkie	PHU Rduch Polonia	Hurtownia Śr. Chemicznych Tychy-Wilkowycje	ARGOL Jasienica	LAMCH Niegowa	Tomanek Pszczyna- Cwiklice	SKR Krzyszowice	Rolchem Pszczyna- Cwiklice	Cena		Zmiana średniej ceny w stosunku do listopada 2010	
												MIN	MAX		
AZOTOWE															
Saletra amonowa 34%	110,0	106,0	107,0	111,0	108,0		110,0	104,0	100,0	104,9	110,0	100,0	111,0	107,1	+8,46 %
Saletra wapniowo-magnezowa 32%		106,0		114,5	108,0	112,0			102,1	102,1		102,1	114,5	108,5	+8,00 %
Mocznik 46%		136,0		137,0	137,0		130,0	135,0	130,0	131,6	135,0	130,0	137,0	134,5	+6,34 %
Saletrzak	102,0	96,0		105,0	98,0	103,0	105,0	96,0	94,1	94,1	102,0	94,1	105,0	100,1	+9,76 %
Salmag 27,5%		96,0		105,0	98,0				98,0	94,1		94,1	105,0	98,2	+4,38 %
Siarczan amonu				75,0	84,0							75,0	84,0	79,5	+12,58 %
FOSFOROWE															
Superfosfat granulowany 20%		94,0			139,0						130,0	94,0	139,0	121,0	+7,44 %
POTASOWE															
Sól potasowa granulowana 60%	148,0	148,0	159,0	160,0	139,0	162,0	140,0	149,0	138,0	139,0	140,0	138,0	162,0	148,3	+1,87 %
WIELOSKŁADNIKOWE															
Polifoska 8:24:24		166,0		172,5		175,0	164,5	164,0	162,6			162,6	175,0	167,4	+2,44 %
Polifoska 6:20:30		165,0	170,0	170,5			165,0	165,0	161,0	161,0	168,0	161,0	170,5	166,6	+3,38 %
Polifoska MAX		146,0		149,5			142,5	145,0	141,2	141,2		141,2	149,5	144,8	+4,38 %
Polimag 5:10:20			129,0						129,0			129,0	129,0	129,0	+3,10 %
Agrafoska PK 24:24							143,4		143,4	143,4	148,0	143,4	148,0	145,7	+4,39 %
Agrafoska PK 16:36									151,9	151,9		151,9	151,9	151,9	+3,16 %
Amofoska 4:16:18	142,0		149,5		120,0				120,0	120,9		120,0	149,5	133,1	+1,43 %
Amofoska 5:10:25 + 0,1 boru									102,1	102,1		102,1	102,1	102,1	-
Amofosmag 3:14:20 + 2% MgO									116,6	116,6		116,6	116,6	116,6	-
Amofosmag 4:15:15 + 2% MgO	132,0				113,0				107,0	107,0		107,0	132,0	117,3	-4,36 %
Fosforan amonu 18:46	190,0	200,0		210,0			200,0		196,9	196,9		190,0	210,0	199,4	+4,45 %
Lubofoska 4:12:12	110,0		99,0					92,0	90,0			90,0	110,0	97,8	+6,60 %
NPK 6:13:30			159,0						159,0			159,0	159,0	159,0	-6,29 %
NPK 8:16:23			159,0						159,0			159,0	159,0	159,0	-6,29 %
WAPNIOWE - z/it															
Wapno dolomitowe									55,6			55,6	55,6	55,6	0,00 %
Wapno nawozowe 61-70% CaO									128,4			128,4	128,4	128,4	0,00 %

WYRÓŻNIAMY I PROMUJEMY PRODUKTY TRADYCYJNE

System jakościowy „**Jakość Tradycja**” jest to pierwszy w Polsce ogólnokrajowy system, który stworzony został przez producentów i służy wyróżnianiu produktów żywnościowych wysokiej jakości, ze szczególnym uwzględnieniem **produktów tradycyjnych**.

Decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 czerwca 2007 r. system „**Jakość Tradycja**”, opracowany przez Polską Izbę Produktu Regionalnego i Lokalnego (PIPRiL) we współpracy ze Związkiem Województw RP, uznany został za krajowy system jakości żywności, a 22 czerwca 2009 r. został uznany za taki przez Komisję Europejską.

Dany produkt ma prawo do znaku „**Jakość Tradycja**”, a jego producent do uczestniczenia w krajowym systemie jakości o tej nazwie po przyznaniu przez Kapitułę znaku zgodnie z Regulaminem przyjętym przez Zarząd PIPRiL oraz Związek Województw RP.

Składając wniosek o przyznanie znaku, należy dołączyć certyfikat zgodności, wystawiony przez uprawnioną jednostkę certyfikującą.

Znak „Jakość Tradycja” jest znakiem zarejestrowanym w Urzędzie Patentowym pod nr Z307821 i chronionym zgodnie z prawem własności przemysłowej jako **wspólny znak towarowy gwarancyjny**.

System powstał, aby wyróżniać krajowe produkty wysokiej jakości, z uwzględnieniem produktów tradycyjnych. Producenci zgłaszający swe produkty do znaku „**Jakość Tradycja**” dokładnie określają skład produktu, sposób wytwarzania i procedury kontroli. Należy także udokumentować 50-letnią tradycję wytwarzania produktu.

Charakterystyka produktów wyróżnianych znakiem „**Jakość Tradycja**”

- **Surowce** pochodzą z gospodarstw ekologicznych lub z gospodarstw o systemie produkcji stosujących Dobrą Praktykę Rolniczą i Dobrą Praktykę Hodowlaną z wyłączeniem GMO. Surowce użyte do produkcji muszą być w pełni identyfikowalne (Traceability).
- **Produkty** muszą się charakteryzować tradycyjnym składem, tradycyjnym sposobem wytwarzania, szczególną jakością wynikającą z ich tradycyjnego charakteru lub wyrażającą ich tradycyjny charakter, szczególną jakością lub reputacją odróżniającą je od produktów należących do tej samej kategorii. Za tradycyjny skład, tradycyjny sposób wytwarzania, tradycyjny charakter, uważa się takie produkty, które posiadają, co najmniej 50-letni rodowód (dwa pokolenia). Za tradycyjne rasy i odmiany uważa się te, które użytkowano przed 1956 rokiem.

System „**Jakość Tradycja**” wdraża producentów do składania wniosków krajowych, tak by następnie było im łatwiej aplikować do Komisji Europejskiej oraz **promuje regiony, ponieważ pod każdym znakiem umieszczana jest nazwa województwa, z którego produkt pochodzi**.

O znak „**Jakość Tradycja**” mogą starać się wytwórcy produktów rolnych i środków spożywczych, a także producenci napojów spirytusowych.

System jest dostępny dla indywidualnych producentów, grup producentów oraz zakładów produkcyjnych.

Używanie znaku jest odpłatne. Producent wnosi do PIPRiL jednorazową opłatę (500 zł) związaną z przyznaniem znaku oraz zryczałtowaną opłatę roczną (uzależnioną od wielkości produkcji).

Krajowy system jakości żywności „**Jakość Tradycja**” w pełni odpowiada wymogom prawa unijnego. Jest otwarty dla producentów tylko w kraju, ale i za granicą.

Najważniejsze elementy systemu:

• **Jakość produktu**

Są do niego przyjmowane wyłącznie renomowane produkty wysokiej jakości, wynikające z ich tradycyjnego charakteru, posiadające szczególną jakość i reputację. Produkty muszą posiadać, więc dodatkowe cechy, które odróżniają je od innych należących do tej samej kategorii. Producent deklaruje zachowanie wyższych standardów produkcyjnych lub wyjątkowych cech produktów. Przed dopuszczeniem do uczestnictwa w systemie produkt będzie podlegał szczegółowej weryfikacji zgodnie z Regulaminem Znaku, który został przyjęty przez Urząd Patentowy RP, a wcześniej zatwierdzony przez Zarząd Izby oraz Związek Województw RP.

• **Kontrola jakości**

Producenci są zobowiązani do posiadania certyfikatu zgodności, potwierdzającego wytwarzanie produktu zgodnie ze specyfikacją. Producenci używający znaku „**Jakość Tradycja**”, a więc będący w Systemie Jakości Żywności, powinni poddawać swoje produkty kontroli, której celem jest zagwarantowanie, iż stosowana metoda wytwarzania jest zgodna z metodą deklarowaną we wniosku. Wyboru jednostki kontrolnej dokonują sami producenci, koszty kontroli ponoszą uprawnieni do korzystania ze Znaku. Kontroli tej nie należy mylić z kontrolą urzędową gwarantującą bezpieczeństwo żywności, dokonywaną przez odpowiednie służby weterynaryjne lub sanitarne.

- **Otwartość systemu**

Mogą do niego przystąpić wszyscy rolnicy, producenci rolni, przetwórcy w kraju i za granicą, członkowie Izby i nienależący do niej. Uczestnictwo w systemie potwierdzania jakości żywności jest całkowicie dobrowolne. Jedyne kryterium przyjęcia produktu do systemu jest jego jakość.

- **Przejrzystość i identyfikowalność produktu**

Używający znaku producenci są zobowiązani do określenia częstotliwości i zakresu kontroli oraz prowadzenia dokumentacji mającej na celu zapewnienie pełnej identyfikowalności produktu (traceability).

Nadzór nad procesem produkcji sprawują jednostki certyfikujące akredytowane zgodnie z normą PN-EN 45011 i upoważnione przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Producent, którego produkt otrzymał znak „**Jakość Tradycja**”, może umieścić ten znak na opakowaniu produktu, ale inni producenci mają prawo do używania tej samej nazwy.

Uczestnicy systemu „Jakość Tradycja” mogą ubiegać się o pomoc finansową w ramach PROW na lata 2007-2013.

Wszelkie informacje dotyczące znaku „**Jakość Tradycja**” oraz formularz wniosku znaleźć można na stronie internetowej Polska Izba Produktu Regionalnego i Lokalnego, PIPRIŁ: www.produktyregionalne.pl

Literatura:

Zofia Winawer, Henryk Wujec „Tradycyjne i regionalne produkty wysokiej jakości we wspólnej polityce rolnej”, Warszawa 2010.

Teresa Opyrczał
Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego
Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

ATRAKCJE ZIEMI MYSZKOWSKIEJ

Powiat myszkowski, leżący w północno – wschodniej części województwa śląskiego i zajmujący obszar 479 km kw., zamieszkuje 73 tys. osób. W jego skład wchodzi 5 gmin: Koziegłowy, Myszków, Niegowa, Poraj i Żarki. Ziemi powiatu leżą na obrzeżach Jury Krakowsko – Częstochowskiej i w znacznej części wchodzi w obręb Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych „Orlich Gniazd”. Stolica powiatu – Myszków – stanowi dobry punkt wypadowy dla celów rekreacyjno – turystycznych. Dogodne połączenia komunikacyjne ułatwiają komunikację i umożliwiają łatwy dojazd z każdego punktu w kraju.

Przez Myszków i Poraj przebiega linia kolejowa łącząca Warszawę z Katowicami. Przez Koziegłowy biegnie trasa szybkiego ruchu DK -1 Cieszyn – Gdańsk, a od lotniska pasażerskiego „Katowice – Pyrzowice” Myszków jest oddalony niespełna 30 km.

Powiat myszkowski jest bardzo atrakcyjny turystycznie, bogaty w interesujące miejsca, o rozwiniętej infrastrukturze hotelarskiej i gastronomicznej. Zbiornik wodny „Poraj” o powierzchni 550 ha jest znakomitym miejscem do uprawiania sportów wodnych i wędkarstwa. Ruiny zamków w Bobolicach, Mirowie, Suliszowicach i Przewodyszowicach, sanktuaria w Koziegłówkach, Leśniowie i Mrzygłodzie, a także piękne architektonicznie kościoły w Żarkach i Cynkowie (drewniane) oraz w Koziegłowach (średniowieczna polichromia) przyciągają turystów z całego kraju. A rozległe, bogate w faunę i florę, lasy wokół Jaworznika, Mrzygłodu, Czarnego Kamienia i Masłowskiego, baseny kąpielowe (strzeżone przez ratowników) w Jastrzębiu, Żarkach i Żarkach-Letnisku oraz kryta pływalnia w Myszkowie, stwarzają możliwości aktywnego wypoczynku.

Jura Krakowsko – Częstochowska w rejonie myszkowskim znana jest z pięknych jaskiń. Pod powierzchnią ziemi znajdują się pełne uroku groty, często penetrowane przez speleologów. Jedną z najpiękniejszych, a do tej pory nie udostępnianych grottołazom – amatorom jest odkryta w 1999 roku w okolicach Trzebniewa (gmina Niegowa) - Jaskinia Brzozowa. Jaskinia, o głębokości 18,5 m, z korytarzami długości 645 m, z pewnością skrywa pamiątki prehistorii.

Przez ziemi powiatu myszkowskiego wiodą liczne znakowane szlaki turystyczne PTTK, w tym jedne z najbardziej znanych i popularnych w kraju – Szlak „Orlich Gniazd” i Szlak „Warowni Jurajskich”. Przez ziemię myszkowską przebiega 110 km znakowanych tras turystyki pieszej, prawie 200 km znakowanych szlaków turystyki rowerowej oraz ok. 30 km transjurajskiego szlaku konnego.

Ziemi powiatu myszkowskiego posiadają bogactwa naturalne – szczególnie złoża rud wolframowo – molibdenowo – miedziowych i rud żelaza oraz wydobywane dla celów budownictwa piaski, wapienie i żwiry. Natomiast głęboko pod powierzchnią ziemi znajdują się zbiorniki krystalicznie czystych wód mineralnych.

Zachęcamy więc, by zobaczyć na własne oczy nasze wspaniałe okolice i zachwycić się niezwykłą przyrodą i architekturą.

POWIAT MYSZKOWSKI ZAPRASZA!!!

Źródło: Materiały promocyjne Starostwa Myszkowskiego

Józef Ślusarz
PZDR w Myszkowie

X Przegląd Potraw Regionalnych „Próbowacka Jodła Beskidzkiego”

Nic tak nie charakteryzuje danego regionu, jak tradycje i zwyczaje. Na Żywiecczyźnie bardzo wyraźnie zapisały się tradycje jak i zwyczaje ludowe, które są kultywowane do dziś poprzez różnego rodzaju imprezy folklorystyczne. Warte uwagi są Żywieckie Gody - to najstarszy i największy konkurs grup kolędniczych z terenu Beskidu Żywieckiego i Śląskiego. Kultywacja kultury pasterskiej utrzymywana jest dzięki dwóm imprezom: na wiosnę Redyk (wypędzanie owiec na hale) oraz Łossod (powrót owiec z hal), które były reaktywowane przez pracowników ŚODR Powiatowego Zespołu doradztwa Rolniczego w Żywcu,

Żywiecczyzna, ma także swoją niepowtarzalną tradycję kulinarną. Kuchnia ta z racji ubogich terenów i niskiego statusu mieszkańców wykorzystywała podstawowe składniki tj. ziemniaki, owies, żyto, groch, brukiew (kwacki). Codzienne pożywienie było bardzo skromne i sprowadzało się do żuru z śruty owsianej, prażuchów, placków owsianych pieczonych na blasze, wodzianki, zupy z kwacków, kapusty z fasolą i wielu potraw z ziemniaków.

Skromność i prostota składników nie umniejszały smaku i wykwintności dań, które codziennie „warzyły” kobiety swoim domownikom. Potrawy świąteczne i obrzędowe były bogatsze i urozmaicone. Na stołach gościła wtedy baranina, a u bogatych chłopów wieprzowina. Dzięki przekazom ustnym, z pokolenie na pokolenie, możemy teraz wrócić do potraw sprzed laty. Organizacjami działającymi na obszarze gminy dostarczającymi wiedzy na temat folkloru, tradycji, zwyczajów są Koła Gospodyń Wiejskich. Te dobrze zorganizowane grupy kobiet poprzez spotkania promują tradycje, zwyczaje, obrzędy, tańce, kulturę, gwarę. Jedną z imprez promującą kuchnię regionalną jest Konkurs Potraw Regionalnych, która z czasem przyjęła nazwę „Przeglądu Potraw Regionalnych”.

Pierwsze KGW które zorganizowało konkurs kulinarny w powiecie żywieckim było KGW w Kamesznicy. Było to 1 lutego 1998 r. W tą swoistą reaktywację tradycji kulinarnych zaangażował się ówczesny Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Bielsku-Białej – Dział Wiejskiego Gospodarstwa Domowego. Poprzez bezpośrednie działanie terenowych specjalistek ds. WGD Władysławy Żyzak oraz Zofii Piecuch (obecnie Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Żywcu) udało się przeprowadzić konkursy kulinarne praktycznie we wszystkich gminach powiatu żywieckiego. Założeniem konkursów gminnych miało być wyłonienie zwycięzczyń, które staną w szrankach kulinarnych na wyższym szczeblu powiatowym. I tak 13 października 2001 r. odbył się pierwszy Powiatowy Konkurs Potraw Regionalnych „Próbowacka Jodła Beskidzkiego”.

Konkurs ten został zorganizowany przez PZDR w Żywcu wraz z Starostwem Powiatowym w Żywcu. Wtedy też został ustanowiony

regulamin konkursu i kryteria oceny. Konkurs ten stał się imprezą cykliczną. Co roku w listopadzie panie z całego powiatu żywieckiego wystawiają swoje specjały do oceny komisji konkursowej, która złożona jest z etnografów, folklorystów, mistrzów kuchni, dziennikarzy kulinarnych oraz organizatorów. Pierwszy konkurs odbył się w Miejskim Domu Kultury w Żywcu, następnie organizatorzy postanowili przenieść imprezę do miejscowych karczm oraz restauracji.

I tak gospodarzami kolejnych edycji konkursu byli: Stara Karczma – Jeleśnia, Horolna – Węgierska Górka, Zohulina – Czernichów, Stara Karczma – Żywiec. Celem tej „wędrówki” było, aby najlepsze potrawy wyłonione z konkursu weszły do menu tychże karczm i restauracji, a przyjeżdżający turyści mogli spróbować tradycyjnych potraw, zapamiętać wyjątkowy smak i skojarzyć go z Żywiecczyną. Wśród różności jakie są reprezentowane od nalewki z aronii, czereśni, wiśni, miodu, czekolady, melisy, jeżyn pigwy, swojskie chleby, ciasta, kołocz, rogaliki i bułeczki, wypieki obrzędowe, podplomyki po swojskie wędliny, galarety i smalce, różnego rodzaju zupy oraz mięsa żeberka, golonki, pieczone kaczki i kurczaki, króliki, schaby i karkówki, potrawy z baraniny, trudno wybrać najlepsze danie. Dlatego też od 2008 r. zostały określone kategorie w których panie z KGW rywalizują. Regulamin określa 4 kategorie – zupy, danie mięsne, nalewki i napoje, pozostałe danie. W każdej z kategorii panie z KGW mogą zdobyć nagrody.

Tegoroczna impreza miała miejsce w Centrum Rekreacyjno-Konferencyjnym Dębina w Żywcu. Odbyła się 6 listopada 2010 r. pod zmienioną nazwą „Hołdymas Beskidzki” realizowany w ramach projektu „Zwyczaje i obrzędy na pograniczu polsko - słowackim” przez Wydział Turystyki, Kultury, Sportu i Promocji Powiatu Starostwa Powiatowego w Żywcu. Współorganizatorami imprezy byli: ŚODR - PZDR w Żywcu, Beskidzka Izba Turystyki oraz Centrum Dębina.

Jak co roku Panie z 13 gmin pokazały swoje zdolności kulinarne,

tym samym dając ucztę dla podniebienia zaproszonym gościom, a twardy orzech do zgryzienia dla komisji konkursowej. Jury kierowało się kryteriami: zgodność potrawy z regionem, walory smakowe, możliwość zastosowania we współczesnej kuchni. Po naradach komisji oceniającej potrawy zostały przyznane nagrody oraz wyróżnienia. Nagrody wręczyli Starosta Powiatu Żywieckiego - Andrzej Zieliński oraz Burmistrz Miasta Żywca - Antonii Szlagor. Imprezę uświetnił występ kapeli Hańnik z Żabnicy.

W Beskidzkim Hołdymasie przyznano następujące miejsca w kategoriach:

Zupy

- **I miejsce** - KGW Gilowice za **zupę fasolową**
- **II miejsce** - KGW Przyborów za **zupę kwackową**
- **III miejsce** - KGW Łysina za **zupę grzybową**
- **Wyróżnienie** - KGW Peweł ze Ślemieńska za **rosół z lanym ciastem**.

Potrawy mięsne

- **I miejsce** - KGW Węgierska Górka za **wieprzowe medaliony w tarczynie z kluskami szpinakowymi**
- **II miejsce** - KGW Bystra za **baraninę mieloną w sosie grzybowym**

- **III miejsce** - KGW Sienna za **karczek w kapuście z fasolą**
- **Wyróżnienie** - KGW Żywiec za **roratkę**

Napoje i nalewki

- **I miejsce** - KGW Rajcza za **warzonkę**
- **II miejsce** - KGW Żarnówka za **warzonkę**
- **III miejsce** - KGW Ujsoly za **nalewkę jagodową**
- **Wyróżnienie** - KGW Kamesznica za **miętówkę**

Pozostałe potrawy

- **I miejsce** - KGW Ślemień za **kwacki na gęsto z pęcokiem**
- **II miejsce** - KGW Łodygowice za **fasolaki nadziewane grzybami leśnymi i jajkiem**
- **III miejsce** - KGW Żywiec za **myrdoły**
- **Wyróżnienie** - KGW Oravska Polhora za **kluski z bryndzą**

Dzięki aktywnej działalności pań z KGW oraz pracowników Starostwa Powiatowego w Żywcu i PZDR w Żywcu, zaangażowanych w promocję potraw regionalnych, możemy uczestniczyć w tak niebywałej imprezie folklorystycznej.

tekst i fot.
Anna Słowik
PZDR w Żywcu

SZABLE AGROBIZNESMENA POWĘDROWAŁY NA ŚLĄSK

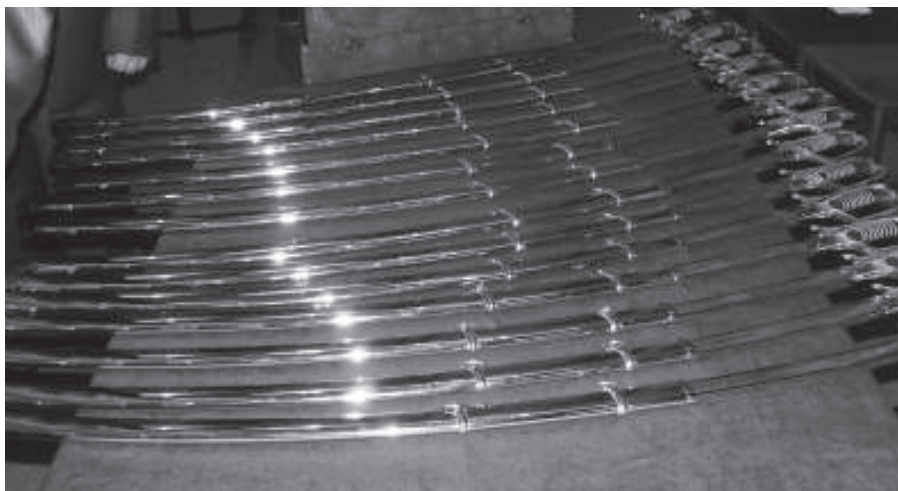
Na początku grudnia 2010 roku odbyła się w Warszawie w siedzibie Ministerstwa Rolnictwa oraz w Muzeum Kolekcji im. Jana Pawła II uroczysta Gala wręczenia wyróżnień i szabli przedsiębiorcom, hodowcom i osobom związanym na co dzień z rolnictwem oraz nadania im tytułu Agrobiznesmena Roku.

Dzięki inicjatywie redakcji czasopisma Agro, przy wsparciu Ministerstwa Rolnictwa już po raz kolejny wręczono te zaszczytne tytuły.

W tym roku miło donieść, że dwoje przedstawicieli naszego województwa, pan Eugeniusz Jędrycha z Konieczek, pow. kłobucki oraz pan Ryszard Klimczyk z Poręby k. Pszczyzny otrzymali szable - symbol zasłużonego Agrobiznesmena 2010 roku.

Pełny opis ich działalności można znaleźć na łamach czasopisma AGRO. W tym miejscu ze względu na charakter artykułu, warto przytoczyć te najważniejsze fakty z ich działalności, potwierdzające słuszność otrzymanego wyróżnienia.

Pan **Eugeniusz Jędrycha wraz z żoną Małgorzatą** prowadzą od 1990 roku wraz z pozostałymi członkami rodziny Zakład Masarski w Konieczkach. Zaczynali skromnie od małego zakładu rozbioru mięsa. Dziś firma przy wsparciu rodziny zatrudnia blisko 90 pracowników, przerabia około 40 ton wieprzowiny

i 3 tony wołowiny oraz 2 tony drobiu, dziennie wytwarzając około 100 markowych produktów wg norm HACCP i rozprowadzanych m.in. poprzez sieć własnych sklepów. Na przestrzeni lat modernizując i dostosowując zakład do wymogów UE. Zakład Masarski JĘDRYCHA od 7 lat posiada certyfikat produkcji wyrobów na rynki unijne.

Pan **Ryszard Klimczyk z żoną Marią**, to właściciele ponad 74 hektarowego gospodarstwa, zajmującego się od pokoleń hodowlą bydła zarodowego o mlecznym kierunku użytkowania. Obecnie gospodarstwo państwa Klimczyków liczy 150 szt., w tym 64 krowy mleczne. Według relacji laureata produkcja mleka trwa w tym gospodarstwie nieprzerwanie od ponad 80 lat! Dzięki żmudnej

i systematycznej pracy hodowlanej, przy stałej współpracy z Uniwersytechem Rolniczym w Krakowie oraz Instytutem Zootechniki, udało się dojść do obecnych rekordowych wyników w produkcji mleka. Gospodarstwo w 2009 roku uzyskało średnią wydajność od krowy przekraczającą 11000 kg mleka. Gospodarstwo lideruje wśród hodowców, którzy dochowali się sztuk rekordzistek, jeśli chodzi o życiową wydajność mleka. Posiada bowiem 7 krow, które w ciągu swojego życia dały ponad 100 000 kg mleka. Warto nadmienić, że w kraju jest tylko 50 takich gospodarstw.

Cieszy fakt, że kapituła konkursu dostrzega zmiany zachodzące w produkcji rolnej na Śląsku, czego dowodem jest obecność wymienionych agropodsiębiorców wśród pozostałego grona laureatów z innych części kraju.

Śląskim Agrobiznesmenom życzymy dalszych sukcesów i satysfakcji z codziennej niełatwej pracy.

Miłym akcentem przy okazji Gali było podsumowanie Konkursu „Agrokłasa”, gdzie czasopismo wydawane przez ŚODR otrzymało specjalne wyróżnienie i okolicznościową statuetkę.

Atmosferę tej Gali obrazuje zestaw zdjęć zamieszczony na okładce numeru.

Tekst i fot.
Maurycy Hankiewicz
Redaktor Naczelny

Finał Wojewódzkiego Konkursu „BEZPIECZNA PRACA W ROLNICTWIE”

19 listopada 2010 roku, w Powiatowym Zespole Szkół Nr 2 w Pszczynie, odbył się finał Wojewódzkiego Konkursu „Bezpieczna Praca w Rolnictwie”. Organizatorami są Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i Państwowa Inspekcja Pracy. W rywalizacji wzięło udział 22 uczniów z 11 szkół rolniczych województwa śląskiego. Do finału zakwalifikowali się uczniowie, którzy zdobyli I i II miejsce w eliminacjach szkolnych.

Konkurs uświetnili swą obecnością zaproszeni goście; przedstawiciel Śląskiej Izby Rolniczej, Przedstawiciel Banku Gospodarki Żywnościowej, Oddział w Tychach którzy jednocześnie byli fundatorami nagród. W trakcie konkursu młodzież odpowia-

dała na pytania przed komisją złożoną z pracowników KRUS i PIP.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Ornontowicach reprezentował Dudek Piotr, uczeń klasy IV TR i Anna Lazar z klasy II - technik hodowca koni. Piotr Dudek z Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Ornontowicach zajął drugie miejsce. Anna Lazar uzyskała wyróżnienie. Finaliści otrzymali dyplomy oraz cenne nagrody rzeczowe. Wyróżnieni uczniowie oraz ich opiekunowie otrzymali upominki. Komisja konkursowa stwierdziła dużą znajomość wśród młodzieży zasad bezpieczeństwa pracy w rolnictwie.

Tekst i fot.
Jolanta Domagała
ZSP w Ornontowicach

CENNIK

ŚODR w Częstochowie, Oddział w Mikołowie informuje, że od 1 stycznia 2011 r. ceny reklam brutto (w tym VAT 22%), w „Śląskich Aktualnościach Rolniczych” nie uległy zmianie i wynoszą:

- Reklamy czarno-białe - A4 - 430 zł
- Reklamy czarno-białe 1/2 A4 (A5) - 244 zł
- reklamy czarno-białe 1/4 A4 (A6) - 122 zł
- reklamy czarno-białe 1/8 A4 (A7) - 61 zł
- Reklamy kolorowe - A4:
 - wewnątrz numeru - 850 zł
 - okładka wewnętrzna (2 i 3 strona) - 980 zł
 - okładka zewnętrzna (4 strona) - 1100 zł
- Reklamy kolorowe w mniejszych formatach (A5, A6) są proporcjonalnie niższe.
- Wkładka gotowych materiałów rekl. - 370 zł
- Artykuły sponsorowane - A4 - 430 zł
- Ogłoszenia drobne dla rolników indywidualnych zamieszczamy BEZPŁATNIE

Termin dostarczania gotowych reklam (pocztą elektroniczną) wraz ze zleceniem upływa z dniem 10 każdego miesiąca poprzedzającego wydanie numeru.

Projekt reklamy proszę przysyłać na adres e-mail: B.Pieter@odr.net.pl

Kontakt:
Bernadeta Pieter
ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
ODDZIAŁ W MIKOŁOWIE, ul. Gliwicka 85
tel. 32 325 01 57; e-mail: B.Pieter@odr.net.pl
fax 32 325 01 44

KOMUNIKATY PRASOWE

Rozdział krajowej rezerwy kwoty krajowej w roku 2010/2011

9 listopada 2010 roku zostało opublikowane Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 października 2010 r. w sprawie wysokości krajowej rezerwy kwoty krajowej w roku kwotowym 2010/2011 (Dz. U. nr 212, poz. 1392).

Krajowa rezerwa została określona na poziomie

299 238097 kg w tym:

- krajowa rezerwa dostaw wyniosła - **237 735 912 kg** oraz
- krajowa rezerwa sprzedaży bezpośredniej - **61 502 185 kg**.

Do Agencji Rynku Rolnego wpłynęło ponad **35 tysięcy wniosków** o przydział dodatkowej kwoty z krajowej rezerwy dostaw.

Zapotrzebowanie na limity dla dostawców hurtowych w roku kwotowym 2010/2011, analogicznie do lat poprzednich, okazało się wyższe od krajowej rezerwy określonej na ten rok (**ponad 305 mln kg**).

W związku z powyższym koniecznym jest określenie współczynnika przydziału kwot indywidualnych dla dostawców hurtowych.

Aktualnie trwają prace nad Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie współczynnika przydziału kwot indywidualnych z krajowej rezerwy przeznaczonej dla dostawców hurtowych w roku kwotowym 2010/2011.

W projekcie rozporządzenia wysokość **współczynnika przydziału kwot** z krajowej rezerwy dla dostawców hurtowych określona została na poziomie **0,6989**.

Rozporządzenie ma wejść w życie z dniem ogłoszenia. Po wejściu w życie niniejszego aktu ARR rozpocznie proces wydawania decyzji pozytywnych producentom hurtowym.

Jednocześnie krajowa rezerwa sprzedaży bezpośredniej nie cieszy się zainteresowaniem producentów. Do ARR wpłynęły **22 wnioski** na łączną kwotę **295 710 kg**, co oznacza, że ponad 61 mln kg kwoty sprzedaży bezpośredniej pozostanie nierozdysponowane w krajowej rezerwie.

Dopłaty do materiału siewnego

Agencja Rynku Rolnego uprzejmie informuje, że zgodnie z przepisem §1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie terminów składania wniosków o przyznanie dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany oraz terminu i sposobu wypłaty tej dopłaty (Dz.U. Nr 113, poz. 945) **wnioski o przyznanie dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany mającej charakter pomocy de minimis w rolnictwie** będzie można składać w oddziałach terenowych Agencji w terminie od **15 stycznia 2011 r.**

Agencja Rynku Rolnego uprzejmie informuje, że **wnioski** o przyznanie dopłaty złożone **przed** 15 stycznia 2011 r. zostaną **rozpatrzone odmownie**.

Od 15 stycznia **2011 r.** będzie można ubiegać się o przyznanie dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany (zakupionego i wysianego / wysadzonego

w okresie od 15 lipca 2010 r. do 15 czerwca 2011 r.):

- zbóż ozimych,
- zbóż jarych,
- roślin strączkowych,
- ziemniaka,
- mieszanek zbożowych i pastewnych (sporządzonych z gatunków roślin objętych systemem dopłat, z wyłączeniem ziemniaka).

Warunki uzyskania dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany w ramach pomocy de minimis w rolnictwie” oraz **aktualny wzór wniosku** o przyznanie dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany mającej charakter pomocy de minimis w rolnictwie - **obowiązujące w 2011 r.** - zostaną opublikowane na stronie internetowej ARR przed rozpoczęciem ww. terminu składania wniosków.

Środki finansowe na promocję żywności o uznanej wysokiej jakości

Jeżeli jesteś producentem żywności tradycyjnej, regionalnej lub ekologicznej – skorzystaj z unijnego wsparcia na jej promocję.

Uznając znaczenie sektora produkującego żywność wysokiej jakości, ale również biorąc pod uwagę koszty z tym związane, od kilku lat Unia Europejska wspiera grupy producentów żywności m.in. w działalności informacyjnej i promocyjnej.

Celem unijnego działania jest zwiększenie popytu na produkty rolne i spożywcze objęte systemami jakości żywności, wspieranie grup producentów zrzeszających podmioty, które aktywnie uczestniczą w tych systemach, oraz zwiększenie zainteresowania konsumentów tematyką jakości żywności, jej specyficznymi właściwościami i zaletami.

Środki dostępne dla działających w Polsce producentów mogą być przeznaczone wyłącznie na promocję produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności, tj.:

wspólnotowy system certyfikacji produktów regionalnych i tradycyjnych	
Rolnictwo Ekologiczne	
Integrowana Produkcja	
Jakość i tradycja	

Kto może uzyskać środki?

Producenci prowadzący na terenie Polski produkcję w systemach jakości żywności w odniesieniu do określonych produktów lub sposobu produkcji mogą, działając w formie grupy producentów, wnioskować o środki na działania informacyjne i promocyjne. Jako grupę producentów uznaje się organizację o dowolnej formie prawnej, która zrzesza producentów żywności wysokiej jakości.

Natomiast podmioty działające na podstawie przepisów prawa spółdzielczego (np. spółdzielnie mleczarskie czy też gminne spółdzielnie), które same lub ich członkowie wytwarzają produkty w ramach systemów jakości żywności, mogą samodzielnie wnioskować o środki na działania informacyjne i promocyjne.

Które działania podlegają dofinansowaniu?

Dopłatami objęte są prowadzone wyłącznie na rynku wewnętrznym UE różnorodne działania (np. działania public relations, reklama, udział w targach, wystawach, seminaria, szkolenia, publikacje itp.) realizowane jako pojedyncze akcje (np. produkcja broszury) lub spójny zestaw działań wdrażanych maksymalnie przez 2 lata (np. cykliczny udział w targach wraz z promocją w prasie, TV i reklamie zewnętrznej outdoor towarzyszącej targom). Promocja nie może dotyczyć prywatnych marek, a jedynie specyficznych cech produktów, ich jakości oraz walorów. Ma za zadanie zwiększać wiedzę konsumentów na temat produktów, łańcucha produkcji, systemu kontroli, standardów jakościowych. Operacja może stanowić jednorazowe działanie lub spójny zestaw działań wdrażany nie dłużej niż przez 2 lata, jednak nie później niż do 30 czerwca 2015 r.

Niezależnie od rodzaju podejmowanych działań środki dostępne dla beneficjenta są wypłacane jako refundacja wynosząca 70% faktycznie poniesionych kosztów kwalifikowalnych netto. Realizacja operacji nie może być finansowana z żadnych innych środków publicznych.

Jak uzyskać dofinansowanie?

Chcąc uzyskać środki na przeprowadzenie działań informacyjnych lub promocyjnych żywności o uznanej wysokiej jakości należy złożyć do Agencji Rynku Rolnego wniosek o przyznanie pomocy.

Składanie wniosków odbywa się w trybie ciągłym do osiągnięcia kwoty co najmniej 110% dostępnych środków finansowych wynoszących 30 mln euro, dostępnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Jak przygotować poprawny wniosek?

Wszystkie wnioski w ramach działania składa się na formularzach udostępnianych przez Agencję Rynku Rolnego na stronie internetowej ARR www.arr.gov.pl w dziale Promocja Żywności > „Promocja ze środków PROW 2007–2013”.

Podstawowym elementem wniosku jest opis planowanej akcji promocyjno-informacyjnej, który powinien zawierać informacje dotyczące operacji, w szczególności:

- uzasadnienie potrzeby realizacji,
- cel realizacji,
- produkty objęte przedsięwzięciem,
- zasięg terytorialny,
- miejsce realizacji,
- strategię,
- grupy docelowe,
- harmonogram zadań planowanych do zrealizowania,
- plan finansowy,
- planowane rezultaty.

Wszystkie złożone wnioski są rozpatrywane przez Agencję Rynku Rolnego, w ciągu 60 dni, po czym następuje zawarcie umowy i rozpoczęcie realizacji zadań.

W zależności od długości realizacji operacji ostateczna wypłata środków finansowych beneficjentowi może odbywać się:

- kwartalnie, jeżeli operacja jest realizowana w kilku etapach, każdy etap trwa co najmniej 3 miesiące,
- po zrealizowaniu działania, jeżeli operacja ma być realizowana w jednym etapie, przez dłużej niż 6 miesięcy.

Realizując operację z dofinansowaniem w ramach działania „Działania informacyjne i promocyjne” w PROW należy przestrzegać kilku podstawowych reguł, które mogą zaważyć na prawidłowym rozliczeniu operacji, tj.:

- koszty mogą być ponoszone wyłącznie od dnia zawarcia umowy do dnia zakończenia realizacji operacji określonego w umowie;
- należy na wszystkich sporządzonych materiałach (w tym przekazach audiowizualnych) zamieszczać wyraźną i czytelną informację o wkładzie Wspólnoty Europejskiej w finansowanie działań;
- należy informować Agencję o szczegółowych terminach realizacji działań w ramach operacji: szkoleń, emisji reklamy, targów, konferencji itp.;
- należy przekazywać Agencji wszelkie projekty materiałów informacyjnych i promocyjnych (m.in. materiałów drukowanych, audiowizualnych, layoutów reklamy prasowej, layoutów strony internetowej itp.), sporządzonych w ramach operacji, w celu sprawdzenia zgodności projektów z obowiązującymi przepisami krajowymi i wspólnotowymi;
- należy przekazywać Agencji gotowe materiały informacyjne i promocyjne lub inne dokumenty potwierdzające zrealizowanie operacji lub jej części wraz z wnioskiem o płatność.

Agencja Rynku Rolnego

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie. Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

PRZYPOMINAMY, RADZIMY W STYCZNIU

SAD

- W styczniu bielimy mlekiem wapiennym (2 kg wapna palonego na 10 l wody) pnie drzew owocowych. Dodatek białej farby emulsyjnej lub mąki żytniej poprawi przyczepność. Zabieg zapobiega uszkodzeniom mrozowym kory i powstawaniu ran zgorzelinowych. Jeżeli wapno zostanie zmyte, zabieg bielenia powtarzamy.
- Do uszkodzeń kory dochodzi, przy dużych wahańach temperatury między dniem i nocą, co ma miejsce najczęściej pod koniec miesiąca. W dzień słoneczny strona południowa drzew i krzewów silnie się nagrzewa, a od strony północnej jest nadal zmarznięta. Na skutek jednostronnego rozhartowania tkanek następują zmiany objętości warstwy podkorowej pnia oraz grubszych pędów i dochodzi do podłużnych pęknięć kory. Dla roślin szczególnie groźne są głębokie spękania (odstąpienia drewna) narażone na infekcje grzybowe.
- W czasie sprzyjającej pogody przeglądamy korony jabłoni, grusz, śliw i usuwamy (palimy) pozostałe na drzewach zgniłe owoce (mumie), które stanowią źródło chorób grzybowych - brunatnej zgnilizny drzew pestkowych, brunatnej zgnilizny drzew ziarnkowych (moniliozy).
- Zimą dobrze są widoczne na pędach jaja przędziorków i pierścienicy nadrzewki. Jaja przędziorków zimują na młodszych pędach i gałęziach, są kuliste i czerwone. Gdy jest ich dużo, pędy wyglądają jak gdyby były pokryte warstwą rdzy. Złozę jaj pierścienicy nadrzewki ma postać obrączki, która obejmuje cały obwód gałązki. Na drzewach zimą można spotkać również gniazda zimowe kuprówki rudnicy (kilka liści oplecionych przędzą). Gąsienice tego szkodnika wiosną szkieletują liście. Zimowe jaja miodówki jabłoniowej (jaja wydłużone, owalne, pomarańczowożółte) można zobaczyć na powierzchni kory. Jaja są składane pojedynczo lub szeregiem – jedno za drugim, w poprzek pędu. Larwy miodówki żerują w rozwijających się pąkach kwiatowych i liściowych. Cechą charakterystyczną żerowania miodówki jest występowanie obfitej rosy miodowej i białego woskowego nalotu. Znalezionych oprzędów i złóż jaj szkodników **nie niszczymy**. Zbieramy je, wynosimy daleko poza obręb działki i pozostawiamy w kępie zarośli. **W złóżkach zimowych szkodników są również obecne organizmy pożyteczne, które zostałyby zniszczone razem ze zimującymi stadiami szkodników.**
- Amatorzy wykonywania szczepienia drzew we własnym zakresie, powinni przystąpić do pobierania zrazów do szczepienia. Zrazy pobiera się z zdrowych i dobrze zdrewniałych pędów jednorocznych. Zraz do szczepienia powinien mieć minimum 5 mm grubości (grubość ołówka) i posiadać 3-5 pąków. Zrazy przechowuje się w zimnej piwnicy w temperaturze ok. 0°C, aby nie wyschły, dobrze jest je przesycać wilgotnym piaskiem lub torfem.
- Sprawdzamy zabezpieczenia drzew i krzewów, zwłaszcza młodych, przed zwierzyną łowną. Do odstraszenia

zajęcy, dzikich królików, jeleniowatych można użyć specjalnych preparatów - np. Repentol-6 PA, Emol-BTX LA, Pellacol 10 PA lub środków zapachowych (np. Arbin Dosierfix XX, mydło toaletowe). Uszkodzenia kory spowodowane przez zwierzynę łowną smarujemy możliwie szybko preparatem Funaben Plus 03 PA lub dostępnymi preparatami będącymi mieszaniną naturalnych wosków. W warunkach dużego nasilenia chorób skuteczność maści woskowych jest ograniczona.

- W przypadku bezśnieżnej zimy, jeszcze przed nastaniem mrozów, dobrze jest poprawić kopczyki z ziemi wokół młodych drzewek, w celu zabezpieczenia korzeni przed przemarznięciem. Nie używamy do tego celu obornika i ściółek organicznych, bo pod nimi będą się gnieździły myszy i nornice.
 - Na bieżąco kontrolujemy zdrowotność przechowywanych owoców. Gnijące owoce stanowią źródło zakażenia owoców zdrowych oraz wydzielają większe ilości etylenu, który przyspiesza przejrzenie owoców. Nie spożywamy nawet lekko nadpsutych owoców, ponieważ cały miąższ jest zakażony przez toksyczne mikotoksyny, np. Penicillium. Grzyby z rodzaju Penicillium powodują m.in. mokrą zgniliznę jabłek.
- Uwaga!** Owoce nie przechowujemy w pomieszczeniach w których trzymamy ziemniaki lub warzywa ze względu na wrażliwość owoców na zapachy oraz wydzielany przez owoce etylen, który źle wpływa na przechowywanie okopowych.

WARZYWNIK

Zima to okres przerwy w uprawie roślin. Warto ten okres poświęcić na czytanie książek i prasy ogrodniczej, aby poznać nowości i dobrze przygotować się do nowego sezonu.

- Właściwy wybór gatunków niegromadzących w częściach jadalnych nadmiernych ilości substancji szkodliwych, w tym metali ciężkich i znajomość agrotechnicznych metod ograniczania pobierania przez rośliny takich substancji umożliwia produkcję warzyw pełnowartościowych pod względem biologicznym, także na terenach narażonych na emisję substancji szkodliwych.
- O pobieraniu zanieczyszczeń decydują właściwości gleby (rodzaj gleby, odczyn i zawartość próchnicy), położenie działki, termin uprawy, nawożenie i uprawiana roślina.
- Poszczególne gatunki i odmiany posiadają różne tendencje do pobierania zanieczyszczeń. Na skażenie metalami ciężkimi z gleby narażone są przede wszystkim warzywa korzeniowe (marchew, pietruszka, buraki ćwikłowe, seler) oraz rzodkiewka, rzodkiew, rzepa. Wszystkie warzywa strączkowe, dyniowate, pomidory i papryka są bezpieczne w uprawie.
- Regularne nawożenie organiczne i wapnowanie zwiększa kompleks sorpcyjny gleby. Gleby bardziej związane i próchniczne, o bogatym kompleksie sorpcyjnym, silnie wiążą metale ciężkie i ograniczają ich dostępność dla

roślin. Na glebach lekkich, które z natury mają niższe pH i małą zawartość próchnicy, dostępność substancji szkodliwych dla roślin jest dużo większa, nawet przy niezbyt wysokim ogólnym poziomie zanieczyszczeń.

Ogólne przypomnienia na styczeń

- W styczniu należy opracować plan warzywnika, w którym powinny znaleźć odbicie zasady dobrej praktyki ogrodniczej. Zaleca się podzielić warzywnik na dwie części. W części przeznaczony na warzywa wieloletnie proponuje się uprawę rabarbaru, szczypiorku, siedmiolatki, chrzanu oraz trwałych roślin zielarskich i przyprawowych. W części przeznaczony pod warzywa jednoroczne przy doborze odmian i gatunków uwzględniamy upodobania rodziny (nie zapominając o właściwościach zdrowotnych warzyw) oraz zwracamy uwagę na wymagania glebowe poszczególnych gatunków. Do uprawy należy wybierać odmiany tolerancyjne lub odporne na choroby (jak jest taka możliwość), co pozwoli na ograniczenie liczby zabiegów ochrony roślin.
- Przy planowaniu upraw pamiętamy o prawidłowym zmianowaniu roślin. Prawidłowe zmianowanie ogranicza rozprzestrzenianie się chorób i szkodników. Niewłaściwe zmianowanie prowadzi do gromadzenia się w glebie szkodliwych wydzielin korzeniowych i toksyn hamujących wzrost roślin (zjawisko zmęczenia gleby). W uprawie warzyw zaleca się przestrzegać 4-5 letniej przerwy w uprawie na tym samym stanowisku gatunków z tej samej rodziny botanicznej. (np. kapustnych)
- Przy planowaniu zasiewów celowe jest uwzględnienie

zasady przemiennej uprawy: po roślinach płytko korzeniowych powinny być uprawiane rośliny głęboko korzeniowe, po roślinach zachwaszczających glebę - takie, które ją odchwaszczają. Stosowanie się do tej zasady przeciwdziała jednostronnemu wyczerpaniu gleby ze składników pokarmowych i nadmiernemu zachwaszczeniu.

- W styczniu celowe jest regularne sprawdzanie stanu przechowywanych warzyw. Temperatura w pomieszczeniu przechowalniczym nie powinna przekroczyć 3-4°C, w wyższej temperaturze warzywa zaczną gnić. Wykorzystujemy sprzyjającą pogodę do wietrzenia pomieszczeń przechowalniczych, a gnijące egzemplarze usuwamy.
- Warzywa korzeniowe przechowujemy przesypane lekko wilgotnym piaskiem lub ziemią okrywową, aby nie dopuścić do więdnienia korzeni.
- Na parapecie okiennym można pędzić posadzony w doniczkach szczypiorek, cebulkę na szczypior, pietruszkę na natkę oraz prowadzić domowym sposobem hodowlę kiełków (w handlu są dostępne gotowe zestawy nasienne).
- Warzywa z jesiennego siewu, zimujące na grządkach, zabezpieczamy przed zmarznięciem, w czasie mroźnej i bezśnieżnej zimy, włókniną lub innym materiałem,.
- Przed nastaniem silnych mrozów zabezpieczamy przed głębszym zamarznięciem miejsca przeznaczone pod lokalizację rozsadnika i tuneli foliowych.

Janina Klimek

Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

OGRÓD OZDOBNY

- Należy sprawdzać stan zimowych osłon i ekranów ustawionych przy krzewach. Jeśli zostały uszkodzone trzeba je naprawić.
- Z krzewów zimozielonych, należy strącać zalegający śnieg, żeby nie dopuścić do odkształcenia i rozłamania pędów.
- Kolumnowe krzewy iglaste, należy związać sznurkiem, żeby pędy nie uległy deformacji i nie rozłamywały się pod ciężarem śniegu, zwłaszcza mokrego.
- Krzewy iglaste i inne zimozielone, zwłaszcza różaneczniki, osłaniamy przed mroźnymi wiatrami i ostrym słońcem. Robimy tzw. ekrany z tkaniny jutowej lub włókniny. Można też wykorzystać gałęzie drzew iglastych i osłonić nimi część nadziemną krzewów lub zrobić wokół nich lekką konstrukcję i obwiesić ją gałązkami drzew lub krzewów iglastych.
- Sprawdzamy stan zimozielonych roślin, które zostały w donicach na tarasach lub balkonach. Jeśli nie zabezpieczyliśmy ich odpowiednio na zimę, powinniśmy jeszcze to zrobić. Donice z roślinami umieszczamy w większych pojemnikach lub kartonach. Wolne przestrzenie między pojemnikiem a donicą, wypełniamy styropianem, trocinami lub słomą. Dodatkowo pojemnik z donicą można owinać włókniną.
- Podczas bezśnieżnej i mroźnej zimy, pod iglaki i inne krzewy zimozielone, dodatkowo rozsypujemy warstwę

kory, trocin lub igliwia. Można też podłoże okryć gałązkami z drzew i krzewów iglastych.

- Posadzone jesienią iglaki i inne krzewy zimozielone, powinny być całe okryte matami słomianymi lub włókniną.
- Róże pienne i pnące, należy osłonić matami ze słomy lub włókniną. Można też wykorzystać kartony tekturowe lub tekturę falistą.
- Młode pędy róż piennych przyginamy do ziemi i obsypujemy ziemią. U starszych roślin - zabezpieczamy koronę.
- Pnącza takie jak: milin amerykański, powojniki, glicynia, hortensja pnąca, powinny być okryte słomą lub gałązkami świerkowymi, na wysokość ok. 1 metra, aby nie przemarzły. Jest to także ochrona przed mroźnymi wiatrami.
- Systematycznie kontrolujemy zdrowotność przechowywanych w pomieszczeniach bulw mieczyków, begonii, karp dali, kłączy paciorecznika. Chore lub uszkodzone trzeba usunąć. Pomieszczenia powinny być suche, przewiewne, o temperaturze ok. 5-10°C. Na bieżąco kontrolujemy zdrowotność, a także wilgotność podłoża zimujących w pomieszczeniach roślin balkonowych np. pelargonii. Chore liście usuwamy. Jeśli zajdzie potrzeba rośliny podlewamy. Temperatura w pomieszczeniach powinna wynosić około 8°C.

Barbara Majnusz

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa
Domowego i Agroturystyki

Dobierz przyprawy do potrawy

Niepowtarzalność smaku potraw w dużej mierze zależy od doboru przypraw. Warto je stosować nie tylko dla aromatu i smaku, ale i dla zdrowia. Oto kilka przypraw najczęściej używanych w naszej kuchni i ich zastosowanie w przygotowaniu dań.

Pieprz

Oprócz czarnego pieprzu można kupić biały i zielony, wszystkie pochodzą z tej samej rośliny, ale są zbierane w różnych fazach dojrzałości i poddawane nieco innej obróbce.

Pieprz jest najpopularniejszą przyprawą. Używamy całych lub mielonych ziaren. Dodajemy go prawie do każdej potrawy z mięs, ryb, zup, jaj, ciepłych i zimnych sosów. Niewielką ilość pieprzu zielonego można dodawać do deserów.

Ziele angielskie

Odznacza się przyjemnym koźnym zapachem, jest przyprawą bardzo silną. Dodaje się do mięs, tłustych sosów, potraw z warzyw, ryb, sałatek rybnych, podrobów, dziczyzny, zup, galaretek i ogórków kwaszonych. Używa się go także do różnych marynat, budyniów, kompotów owocowych.

Liście laurowe

Mają przyjemny zapach i koźno-gorzki smak. W potrawach gotowanych nie przetrzymujemy ich dłużej niż 15-20 minut. Do słoików z marynatami dodajemy nie więcej niż 1-2 listki.

Przyprawia się nimi potrawy duszone, zupy, ogórki, grzyby, warzywa. Używa się do peklowania mięsa, marynowania ryb, aromatyzowania octu, rosółów oraz potraw z dziczyzny. Doskonale nadają się do zup jarzynowych, kartoflanki, sosów, pieczeni.

Majeranek

Listkami i łodygami tego korzennego ziele przyprawia się pieczenie z mięsa i drobiu, zupy, sosy, duszone mięsa, farsze mięsne, paszety, różne wędliny kanapkowe itp. W diecie bezsolnej może zastępować sól.

Przykłady stosowania przypraw w potrawach

Zupy	Rosół Jarzynowa Kartoflanka Pomidorowa Kapuśniak	Biały pieprz, pietruszka Cząber, pietruszka, trybula Majeranek, pietruszka, pieprz zielony Bazylija, papryka, biały pieprz, estragon Pieprz biały, kminek, papryka
Mięsa	Baranina Cielęcina Wołowina Wieprzowina Mielone	Imbir, czosnek, kminek, liście laurowe, ziele angielskie, rozmaryn Bazylija, czosnek, majeranek, goździki, pieprz, szałwia, rozmaryn Pieprz, tymianek, pieprz zielony, ziele angielskie, liść laurowy Imbir, majeranek, papryka, czosnek, ziele angielskie Majeranek, gałka muszkatołowa, oregano, pieprz, tymianek
Dziczyzna	Pieczona	Liście laurowe, oregano
Drob	Pieczony Gotowany Paszтет drobiowy	Oregano, pieprz, czosnek, rozmaryn Pietruszka, majeranek, pieprz Pieprz, imbir, gałka muszkatołowa
Ryby	Smażone Gotowane Ryby w galarecie	Pieprz biały, papryka, rozmaryn, tymianek Pietruszka, pieprz Pietruszka, pieprz, ziele angielskie, liście laurowe
Sosy	Do mięs Pomidorowy Ostre Słodkie	Koper, pieprz, oregano, papryka Estragon, oregano, pieprz czarny, bazylija Chili, curry, papryka ostra, pieprz czarny Goździki, cynamon, imbir mielony
Warzywa	Fasola Kapusta kwasz. Buraki	Bazylija, gałka muszkatołowa, pietruszka, pieprz, majeranek Kminek, pieprz, liść laurowy Liście laurowe, goździki, pieprz, ziele angielskie, kminek
Jajka i sery	Jajecznicza Ser żółty Ser biały	Szcypiorek, pieprz Imbir, kminek, papryka słodka Kminek, oregano, papryka, pieprz, szczypiorek, czosnek
Słodkie	Desery	Cynamon, goździki, imbir mielony, gałka muszkatołowa

Kminek

Jest doskonałą przyprawą do potraw tłustych i ciężkostrawnych. Jego owoce używa się w całości lub w postaci mielonej. Mielonym kminem przyprawia się potrawy niegotowane, czyli sałatki, pasty, sery, (żółte i białe). Natomiast całe owoce dodaje się do różnych wypieków - chleba, bułek, słonych paluszków itp. Można też nim przyprawiać buraki, marchew, słodką i kiszoną kapustę, ziemniaki i kielbasy, wszystkie gatunki tłustych mięs, ryby (zwłaszcza gotowane) oraz raki. Bez kminu trudno sobie wyobrazić przygotowanie baraniny. Olejek kminkowy wchodzi w skład wielu wódek (kminówka) i likierów (alasz).

Gałka muszkatołowa

Dostępna w sprzedaży gałkai kwiat muszkatołowy mają podobny intensywny i słodkawy smak (kwiat z lekką goryczką) i wspaniały, odświeżający korzenny aromat (kwiat nieco delikatniejszy). Gałka jest używana do aromatyzowania napojów, takich jak grzane piwo czy wino zaprawione korzeniami. Znakomicie poprawia smak pierników i innych wypieków, deserów owocowych i ponczu. Obie przyprawy mogą być używane do gulaszu i pasztetów. Można dodawać do bigosów, potraw z jaj, serów, sosów (beszamelowego, cebulowego), czystych zup, dań ze skorupiaków i małży, a także do sufletów z sera, i deserów z serka śmietankowego.

Gałka muszkatołowa uważana jest za afrodyzjak.

Cynamon

Ma lekko słodkawy smak i intensywny zapach, który zawdzięcza zawartości olejków eterycznych. Najczęściej jest wykorzystywany do dań słodkich - wypieków i deserów oraz przyprawiania - wina, piwa. Daje zapach i smak duszonym mięsom, pikantnym sosom, potrawom z jagnięciny. Cynamon stosowany jest również do potraw zbożowych.

Źródło: „Przyjaciółka”, nr 16/2000 r.

Stanisława Caban
ŚODR w Częstochowie
fot. arch. ŚODR

Przepisy na dobre ciasta

Ciasto do pizzy**Składniki:**

1 jajko, ½ szklanki letniego mleka, 2 dag drożdży, 2 szklanki mąki, 1 łyżka masła.

Wykonanie:

Rozpuścić drożdże w mleku, wyrobić ciasto z wszystkich składników, odstawić w ciepłe miejsce do lekkiego wyrośnięcia. Następnie ciasto wyłożyć na blasze, a na nim rozłożyć wierzch pizzy, wg upodobań. Piec na blaszce 15 do 40 minut w temp. 200°C.

Puszek**Składniki:**

2 szklanki mąki pszennej, 6 łyżek mąki ziemniaczanej, 6 jaj, 2 szklanki cukru, 1 kostka margaryny, 2 łyżki octu 10%, 6 łyżek oleju, 2 łyżeczki proszku do pieczenia.

Wykonanie:

Margarynę utrzeć z cukrem na puch, wbijać po jednym jajku i ucierać. Następnie wsypać przesianą mąkę z proszkiem do pieczenia, wlać olej, ocet i nadal starannie ucierać. Wyłożyć ciasto do wysmarowanej formy. Piec w średnio nagrzanym piekarniku 50-60 min. Można część ciasta połączyć z kakao. Upieczone ciasto dobrze jest skropić sokiem wyciśniętym z pomarańczy.

Ciasto z maśłanki i jabłek**Składniki:**

5 jajek, 1,5 szklanki cukru, 1 szklankę rozpuszczonej margaryny mlecznej lub oleju, 1 szklanka maśłanki, 3 i 3/4 szklanki mąki, cukier waniliowy, 3 łyżeczki proszku do pieczenia, 4-5 jabłek pokrojonych w kostkę, lub innych owoców sezonowych.

Wykonanie:

Kolejno ubijać składniki na masę ciasta. Wlać połowę ciasta na przygotowaną blaszkę. Wyłożyć owoce i zalać drugą częścią ciasta. Owoce można ułożyć na wierzchu, lekko wciskając w ciasto. Piec do wyrośnięcia w dobrze nagrzanym piekarniku.

Aneta Borratyńska
PZDR w Zawierciu
fot. arch. ŚODR

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE, ISO 9001:2000

42-200 Częstochowa, ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 70/126

☎ 34 377 01 00, 377 01 01; fax 34 362 04 89

e-mail: sodr@odr.net.pl, www.czwa.odr.net.pl

Oddział w Bielsku-Białej

43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24

☎ 33 814 45 41, 827 34 40; fax 33 814 45 27

e-mail: Bielsko@odr.net.pl

Oddział w Mikołowie

43-190 Mikołów; ul. Gliwicka 85

☎ 32 325 01 40, 325 01 50; fax 32 325 01 44

e-mail: Mikolow@odr.net.pl

Działy:

Ekonomiki, Częstochowa

☎ 34 377 01 10

Metodyki, Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw

Częstochowa

☎ 34 377 01 14

Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa

Domowego i Agroturystyki, Częstochowa

☎ 34 377 01 09

Systemów Produkcji Rolnej, Standardów

Jakościowych i Doświadczalnictwa, Mikołów

☎ 32 325 01 56

Powiatowe Zespoły Doradztwa Rolniczego

w Będzinie

42-500 Będzin, ul. Małachowskiego 22, ☎ 32 267 74 35

e-mail: PZDR.Bedzin@odr.net.pl

w Bielsku-Białej

43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24

☎ 33 814 93 48, e-mail: PZDR.Bielsko@odr.net.pl

w Bieruniu - Lędzinach

43-140 Lędziny, ul. Lędzińska 47

☎ 32 326 70 95, e-mail: PZDR.Bierun@odr.net.pl

Cieszynie

43-400 Cieszyn, ul. Kraszewskiego 13, ☎ 33 852 08 94

e-mail: PZDR.Cieszyn@odr.net.pl

w Częstochowie

42-200 Częstochowa, ul. Radomska 2, ☎ 34 362 72 54

e-mail: PZDR.Czestochowa@odr.net.pl

w Gliwicach

44-100 Gliwice, ul. Zygmunta Starego 17, ☎ 32 231 08 24

e-mail: PZDR.Gliwice@odr.net.pl

w Kłobucku

42-100 Kłobuck, ul. Okólna 3, ☎ 34 310 01 00

e-mail: PZDR.Klobuck@odr.net.pl

w Lublińcu

42-700 Lubliniec, Pl. Konrada Mańki 10, ☎ 34 351 30 20

e-mail: PZDR.Lubliniec@odr.net.pl

w Mikołowie

43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85, ☎ 32 325 01 51

e-mail: PZDR.Mikolow@odr.net.pl

w Myszkowie

42-300 Myszków, ul. Pułaskiego 6, ☎ 34 313 71 60-2

e-mail: PZDR.Myszkow@odr.net.pl

w Pszczynie

43-200 Pszczyna, ul. Kopernika 14, ☎ 32 210 33 28

e-mail: PZDR.Pszczyna@odr.net.pl

w Raciborzu

47-400 Racibórz, ul. Ludwika 4, ☎ 32 415 26 10

e-mail: PZDR.Raciborz@odr.net.pl

w Rybniku

44-200 Rybnik, ul. J. F. Białych 7, ☎ 32 423 77 71

e-mail: PZDR.Rybnik@odr.net.pl

w Tarnowskich Górach z siedz. w Nakle Śląskim

42-620 Nakło Śląskie, ul. G. Morcinka 9 a, ☎ 515 275 925

e-mail: PZDR.Tarnowskiegory@odr.net.pl

w Wodzisławiu

44-300 Wodzisław, ul. Kubsza 28 c, ☎ 32 455 17 06

e-mail: PZDR.Wodzislaw@odr.net.pl

w Zawierciu

42-400 Zawiercie, ul. Obrońców Poczty Gdańskiej 95

☎ 32 672 87 43, 671 68 26

e-mail: PZDR.Zawiercie@odr.net.pl

w Żywcu

34-300 Żywiec, ul. Za Wodą 18, ☎ 33 861 25 86

e-mail: PZDR.Zywiec@odr.net.pl

W NUMERZE

Z ŻYCIA ŚODR

XVI Krajowa Konferencja Pszczelarska w Częstochowie..... 1

Spotkanie hodowców i producentów świń w Mikołowie..... 2

SPECJALIŚCI RADZĄ

Granice uproszczeń w uprawie roli i roślin..... 3

Warto już myśleć o wiosennych siewach..... 4

Zwalczanie roztoczy roślinożernych..... 5

Rozdzielenie produkcji w gospodarstwie ekologicznym..... 7

Perspektywy chowu kóz na Śląsku..... 8

Ubój zwierząt w gospodarstwie..... 11

Produkty uboczne chowu bydła..... 14

ŚRODOWISKO W KTÓRYM ŻYJEMY

Agrobiogazownia w Kostkowicach..... 16

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

Interesująca pomoc dla inwestycji w OZE..... 19

NOTOWANIA..... 21

SYGNAŁY

Wyróżniamy i promujemy produkty tradycyjne..... 24

Atrakcje ziemi myszkowskiej..... 25

„Próbowacka Jodła Beskidzkiego”..... 26

Szable Agrobiznesmena powędrowały na Śląsk..... 28

Final Wojew. Konkursu „Bezpieczna Praca w Rolnictwie”..... 29

KOMUNIKATY ARR..... 30

ROK W OGRODZIE..... 32

KĄCIK GOSPODYNI

Dobierz przyprawy do potrawy..... 34

Przepisy na dobre ciasta..... 35

*Przyjmujemy do druku REKLAMY,
OGŁOSZENIA, ARTYKUŁY SPONSOROWANE
zgodnie z cennikiem.*

*Drobne ogłoszenia rolników zamieszczamy
bezpłatnie.*

*PRENUMERATĘ można zamówić bezpośrednio
w redakcji lub u doradców.*

**REDAKCJA NIE ODPOWIADA
ZA TREŚĆ OGŁOSZEŃ I ARTYKUŁÓW
SPONSOROWANYCH**

ADRES WYDAWCY I REDAKCJI

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
ODDZIAŁ W MIKOŁOWIE

ul. Gliwicka 85, 43-190 Mikołów, skr. poczt. 85

☎ (032) 325 01 41, 325 01 57

e-mail: M.Hankiewicz@odr.net.pl; B.Pieter@odr.net.pl

REDAKCJA

Maurycy Hankiewicz – redaktor naczelny, Barbara Gąsiorowska

Skład komputerowy: Bernadeta Pieter, Karina Kwaśniewska

Fot. na okładce – K. Kwaśniewska